

”Bokmålet er en bastard”

Normäns attityder till de två norska skriftspråken på 1970- och 50-talen

Senni Toikka
Avhandling pro gradu
Språkexpertprogrammet, Nordiska språk
Institutionen för språk- och översättningsvetenskap
Humanistiska fakulteten
Åbo universitet
Maj 2024

The originality of this thesis has been checked in accordance with the University of Turku quality assurance system using the Turnitin OriginalityCheck service.

Avhandling pro gradu

Språkexpertprogrammet, Nordiska språk

Senni Toikka

”Bokmålet er en bastard” – Norrmäns attityder till de två norska skriftspråken på 1970- och 50-talen

Antal sidor: 56 s., 7 s. bilagor

Syftet med avhandlingen har varit att undersöka norrmäns attityder till Norges två skriftspråk bokmål och nynorska. Jag har undersökt hurdana attityder det förekommer till skriftspråken på 1950- och 70-talen på den norska tidningen *Aftenposten* samt utrett vilka teman attityderna är kopplade till. Vidare har jag undersökt förekomsten av negativa respektive positiva attityder på båda årtiondena. I tillägg har jag jämfört årtiondena och studerat hur attityderna har förändrats genom tid, samt om det finns samband mellan attitydernas förekomst och språkhistoriska händelser.

Som material har jag använt insändare från tidningen *Aftenposten* som hör till Norges största tidningar. Materialet är hämtad från Norges Nationalbibliotekets digitala arkiv i Oslo och består av insändare publicerade mellan 1950–59 och 1970–79 på två olika spalter i *Aftenposten*. Analysmetoden i studien är kvalitativ, materialbaserad innehållsanalys men den har också kvalitativa inslag. Jag har analyserat materialet genom att gruppera det i fyra olika kategorier, vilket har tydliggjort materialet och ökat dess informativa innehåll. Kategorierna har utformats utifrån materialets behov för att best besvara forskningsfrågorna.

Analysen visar att största delen av attityder till skriftspråken på 1950-talet är negativa och att största delen av negativa attityder är till nynorska. Det förekommer inga positiva attityder till nynorska på 50-talet, och till bokmål förekommer det endast få positiva och negativa attityder. När man ser på 70-talet har attityderna förändrats och åsikterna jämnats ut, fastän negativa attityder till nynorska är fortfarande dominerande. Antalet positiva attityder till både bokmål och nynorska har ändå ökat från 50-talet. Distribution mellan fyra analyskategorier har däremot inte förändrat betydande mycket från 50-talet till 70-talet. Det är mediaspråk som har kommenterats mest i materialet, medan procentandel insändare som hör till övriga kategorier är relativt litet och jämn mellan kategorierna.

Ämnesord: norska, nynorska, bokmål, språkhistoria, attityder, attitydförändring

Innehållsförteckning

1 Inledning	5
1.1 Syfte och frågeställningar	5
1.2 Material och metod	6
1.3 Avhandlingens disposition	7
2 Bakgrund om norska medier	8
2.1 Översikt över norsk presshistoria	8
2.2 Aftenposten	9
3 Norska i språkhistorisk perspektiv	11
3.1 Urnordiska och den norröna perioden	11
3.2 Mot modern norska	13
3.3 Från <i>landsmål</i> till nynorska	16
3.4 Riksmål och bokmål	20
4 Material och metod	25
4.1 Innehållsanalys	25
4.2 Schmieds modell för attitydundersökning	27
4.3 Analysprinciperna i denna undersökning	28
4.4 Materialinsamling	29
5 Analys	31
5.1 Kvantitativ översikt	31
5.2 Kategorier för analys	33
5.3 1950-talet	34
5.3.1 Språket i medier	36
5.3.2 Språket i skola och läroböcker	38
5.3.3 Lexikon	39
5.3.4 Uttal	40

5.4 1970-talet	41
5.4.1 Språket i medier	42
5.4.1 Språket i skola och läroböcker	45
5.4.2 Lexikon	47
5.4.3 Uttal	49
5.5 Jämförelse av årtionden	50
6 Sammanfattande diskussion	52
Litteratur	55
Lyhennelmä	57

1 Inledning

I min avhandling undersöker jag de två skriftspråken i Norge och analyserar hurdana attityder norrmän har haft till nynorska och bokmål under 1950- och 70-tal. Norges språksituation med två skriftspråk är väldigt unik och också idag mycket aktuell. Språkdebatten i Norge på 1900-talet har diskuterats mycket i litteratur, men situationen har oftast sett endast i ett språkhistoriskt perspektiv. Till exempel Bjelkåsen (2012) har skrivit om språkstriden mellan 1972–1981 i Norge, och hur striden har framställts av *Aftenposten*, som är en av Norges största tidningar. Det är viktigt att också undersöka språkdebatten ur en annorlunda synvinkel och fokusera på attityder till de två språken för att få en mer omfattande bild av språkdebatten. Att fokusera på insändare som är skrivna av vanliga människor ger en möjlighet att granska språkhistoriska händelser i samband med attityder. Detta ger också en mer omfattande bild av situationen, eftersom i insändare lyftas ärliga åsikter om språkstriden fram.

Ämnet är relevant eftersom språksituationen i Norge är speciell med två olika skriftspråksvarianter, och temat är fortfarande aktuellt i landet. Tidigare forskning om språksituationen i Norge samt Norges språkhistoria visar att debatten om språkstrid har varit levande under hela efterkrigstiden och också långt före den. Att utreda hur språkhistoriska händelser möjligen syns i norrmäns attityder till skriftspråken ger en möjlighet att koppla norrmäns attityder till språkhistoriska händelser under de två årtionden som jag kommer att fokusera på. Undersökningen ger en annorlunda synvinkel till språksaken genom att utgå från de vanliga människornas åsikter från tiden då språket gick genom många förändringar, samt då bokmål och nynorska så småningom fick sina nutida normer, rättskrivningar och fastare ställningar i det norska samhället.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med min undersökning är att ta reda på hurdana attityder till nynorska och bokmål har varit under 1950- och -70-talen i Norge, och om det har varit mycket variation i attityderna samt om de har förändrats. Jag är särskilt intresserad av att forska åt vilket håll attityderna har möjligen förändrats, samt om de kan kopplas till den norska språkhistorien. Jag vill också utreda vilken uppfattning läsaren får från *Aftenpostens* tidningsartiklar – förekommer det kanske betydande flera negativa attityder till det ena skriftspråket?

Forskningsfrågor som jag försöker få svar på i denna avhandling lyder:

1. Hurdana attityder förekommer det till nynorska och bokmål i materialet?
2. Finns det en förbindelse mellan språkhistoriska händelser och normmäns attityder?
3. Är attityderna likadana i båda årtiondena? Hurdan bild ger insändare åt läsaren?

Norge har en brokig språkhistoria och det har varit mycket debatt om nynorska och bokmål och deras position i samhället. Fast man har kommit överens om att använda båda språken, är det fortfarande ett problem; till exempel i stora dagstidningar används det nästan endast bokmål. Det är viktigt att titta närmare på olika synpunkter och olika argumentationer för och emot språken, eftersom det är en del av Norges språkhistoria. Under århundraden har man debatterat om ämnet, och genom att se på människors åsikter under vissa tidsperioder kan man finna ut när det möjligen har hänt en förändring i attityder.

Från språkhistorien kan man anta att det förekommer mycket attityder till båda skriftspråken, speciellt på 1950-talet då språkstriden var enligt Bull (2019) som mest intensiv. Språkstriden kommer säkert synas i mitt material, eftersom medier och särskilt tidningar lyfter fram samhälleligt viktiga och aktuella ämnen. Det ska bli intressant att granska språkstriden ur en olik synvinkel genom en kvalitativ innehållsanalys, och reda ut i vilken grad språkstriden syns på tidningsartiklar och hur den hanteras i tidningen *Aftenposten*. Det är just *Aftenposten* som är känd för att den har redan från 1900-talets början försvarat bokmål, och utgående från detta kunde man kanske anta att i *Aftenposten* skulle man finna mera positiva än negativa attityder till bokmål, och att antalet negativa attityder till nynorska skulle vara stor. Det blir alltså intressant att ta reda på om dessa förmodanden stämmer.

1.2 Material och metod

Materialet består av tidningsartiklar som jag har hämtat från den norska tidningen *Aftenposten*. Tidningarna finns i nätarkivet som hör till Norges nationalbibliotek, *Nasjonalbiblioteket*. Artiklarna som jag fokuserar på är insändare som innehåller åsikter och attityder till både nynorska och bokmål. Artiklar letade jag efter i *Aftenposten* från *Nasjonalbibliotekets* nätbibliotek genom att använda sökord *nynorsk**, *bokmål**, *landsmål** och *riksmål**. Från sökresultat plockade jag de tio första utgåvor av *Aftenposten* i publiceringsordning från varje år från 1950- respektive 1970-talen, och som innehöll en eller

flera av dessa ord och där det i tillägg förekom attityder till eller beskrivningar om de här skriftspråken. Jag lämnade alltså bort texter där sökord hade uppkommit utan någon beskrivning eller kontext. Sådana här fall var inte relevanta för min undersökning. Vidare gick jag genom materialet och avgränsade det genom att fokusera mig på texter som var publicerade i spalter *Lesernes mening* samt *Brev til redaksjon*, som båda består av insändare. Närmare tillvägagångssätt vid materialinsamling presenterar jag i kapitel 4.4.

Som metod i min undersökning använder jag kvalitativ innehållsanalys och tillämpar Schmieds (1991) modell om attitydforskning, som jag kommer att berätta mera i kapitel 4. Studien är kvalitativ, eftersom jag analyserar attityder till språken och fokuserar på att redogöra för olika typer av attityder, deras förekomst samt möjliga skillnader mellan olika attityder. Jag kommer dock presentera resultat dels också kvantitativt för att kartlägga antalet positiva och negativa attityder till båda skriftspråken.

1.3 Avhandlingens disposition

Härnäst ger jag en översikt över norska medier och presenterar också *Aftenposten*, dess historia och politiska anknytningar. Kapitel 3 handlar om Norges språkhistoria och ger bakgrund för nynorska och bokmål samt uppkomsten av två olika skriftspråk. Jag redogör också för några centrala personer som har påverkat dessa två skriftspråks uppkomst. I kapitel 4 presenterar jag avhandlingens material och metod samt Schmieds modell närmare. Kapitel 5 består av analysen samt resultat och i kapitel 6 sammanfattar och diskuterar jag resultaten.

2 Bakgrund om norska medier

I detta kapitel presenterar jag bakgrund om den norska pressens– vad som hände under den tyska ockupationen, på vilket sätt har politik varit synlig i den norska pressen och vad som hände med pressen under andra världskriget och vilka följder den hade. Efter en kort översikt över presshistorien fortsätter jag att fokusera på *Aftenposten* som jag använder som material i min undersökning. För att kunna tolka resultat är det viktigt att förstå både den norska språkhistorien och den norska pressens historia, eftersom både pressen och språkstriden har varit starkt anknuten till politik och politiska partier. Det är också viktigt att lägga märke till *Aftenpostens* politiska anknytningar och historia med politiska partier och organisationer, eftersom partier har tagit och tar fortfarande aktivt ställning till språkdebatten.

2.1 Översikt över norsk presshistoria

Den norska presshistorien kan tänkas börja år 1763 då den första tidningen kom ut i Norge. Därefter publicerades det så kallade *adresseaviser* som var baserade på annonser och utkom en gång i veckan. I början av 1800-talet publicerades det också blad med politiskt och filosofiskt innehåll, före den första norska dagstidningen *Morgenbladet* som grundades av Niels Wulfsberg år 1819. Nya tekniska hjälpmedel som kom till bruk efter 1850-talet fick antalet tidningar att öka betydligt i Norge, och en viktig banbrytare för ny journalistik var tidningen *Aftenposten*, som satsade på den opolitiska arbetarklassen. (Solheim & Syvertsen 2023.)

Det politiska livet blev mer aktivt, och många nya tidningar grundades, mest för att fungera som organ för olika politiska partier och organisationer (Solheim & Syvertsen 2023). År 1940 var den norska pressen starkt förknippad med de politiska partierna. Under andra världskriget var hela Norge ändå under tysk ockupation, och detta gällde också tidningar som gick igenom sträng censur. (Hjeltnes 1990:44.) Många journalister med mera blev satt i fängelse och till och med i koncentrationsläger (Solheim & Syvertsen 2023). Tyskarna började en så kallad ”rationalisering” av norska tidningar, och antalet tidningar gick från 260 i 1940 ned till 114 tidningar i år 1945, då ockupationstiden slutade (Hjeltnes 1990:44).

Efter krigsåren tog teknologin stora steg framåt och 1990-talet var tiden för gratistidningar och söndagstidningar. Tidningar flyttade till digitala former och den första heldigitala tidningen *Nettavisen* kom ut år 1996. På 1980- och 1990-talen förekom det också stora

förändringar i ägarstrukturer av tidningar, och helt till 2006 fanns det tre dominerande mediekoncerner i Norge. Numera är Schibsted det största sällskapet och äger exempelvis Norges största tidningar *VG* och *Aftenposten* samt också svenska tidningar *Aftonbladet* och *Svenska Dagbladet*. (Solheim & Syvertsen 2023.)

2.2 Aftenposten

Aftenposten är en norsk tidning som grundades år 1860 av boktryckaren Christian Schibsted (Garvik et al. 2023). Under sitt första år hette tidningen *Christiania Adresseblad*, men namnet blev ändrat till *Aftenposten* år 1861 (Wasberg 1960:6). Enligt Garvik et al. (2023) var tidningen till början opolitisk, men i slutet av 1880 fick den en konservativ prägel. Numera karakteriseras tidningen som oavhängig konservativ.

Enligt Wasberg (1960:6) fick Schibsted möjligen inspiration till *Aftenposten* från utlandet, där det redan publicerades tidningar riktade mot den växande medelklassen som var i behov för en egen tidning. Schibsted var klar över att *Aftenpostens* läsekrets inte var särskilt politiskt medveten, och därför började han försiktigt och publicerade inga politiska debatter, dock var aktiv inom folkupplysningsarbete. Snart blev *Aftenposten* en tidning som förmedlade medelklassens åsikter och synvinklar. (Wasberg 1960:6–7.)

Aftenpostens popularitet ökade mycket under 1879–1913 på grund av den nya redaktören Amandus Theodor Schibsted, som var sonen till grundaren Christian Schibsted. Som en framgångsrik journalist som A. T. Schibsted var, lyckades han med sina nya idéer att öka *Aftenpostens* läsekrets och bilda en stark ekonomisk bas för tidningen. (Garvik et al. 2023.) Enligt Wasberg (1960:67) steg antalet abonnenter från börjans 600 upp till 8500 i 1885. År 1892 blev tidningen en del av pressorganisationen *Den Konservative Presses Forening* (DKPF) som A. T. Schibsted var med i att grunda. Medlemmar i DKPF var redaktörer, journalister, utgivare med mera, och organisationen var nära kopplad till ett högerparti, *Høyre*. (Holand et al. 1992:55–56.)

Växten fortsatte under mellankrigsåren och efter andra världskriget då hela pressen i Norge hade varit under tysk kontroll och gått igenom tyskarnas censur. En grund till *Aftenpostens* popularitet var att tidningen var bland de första att stödja nazismen och fascismen i Tyskland och Italia, och därmed blev en betydande och viktig tidning under krigen. (Hjeltnes 1990:322–326.) I tillägg var *Aftenposten* en av de få tidningar som fick behålla sitt tryckverktyg och andra viktiga tillbehör under krigsåren, vilket gav *Aftenposten* en stor fördel

i jämförelse med andra tävlande tidningar, som under ockupationstiden hade förlorat utstyr och personal (Garvik et al. 2023).

År 1966 tog *Aftenpostens* ägare över tidningen *VG*, men detta betydde mest bara samarbete med det tekniska, det vill säga tidningar trycktes på samma plats med samma verktyg (Garvik et al. 2023). *Aftenposten* var Norges största tidning från sin början helt till år 1981, då *VG* gick förbi och blev den största tidningen i Norge (Eide 1995:248).

3 Norska i språkhistorisk perspektiv

I den här delen klargör jag för viktiga aspekter och händelser i den norska språkhistorien. Efter en översikt över språkhistoria presenterar jag närmare de två norska skriftspråken nynorska (no. *nynorsk*) och bokmål, deras uppkomst samt centrala personer i etablerandet av dessa två språk. Med tanke på den här avhandlingen är det viktigt att förstå den norska språkhistorien och särskilt uppkomsten av nynorska och bokmål. Språksituationen i Norge har länge varit ostabil och det har sedan etablerandet av två norska skriftspråk debatterats om deras angelägenhet och status i samhället, som också kommer att vara viktiga aspekter i min analys.

3.1 Urnordiska och den norröna perioden

Den norska språkhistorien delas vanligen i fyra perioder; urnordiska, norrönt, mellannorska och modern norska (Nesse 2013). I Norden kan man finna tidigaste tecken av runor från 200-talet e.Kr. Tecknen var inspirerade av det europeiska alfabetet och liknade dagens latinska och grekiska alfabet. (Almenningen et al. 1987:20–21.) Typiskt för urnordiska, vars skrift baserade sig alltså på runor, var få vokaler samt långa ord (Nordbø & Thorvaldsen 2023). Urnordiska var ett språk som var i bruk i hela Norden under den tiden. Det har funnits många ord från runinskrifter som liknar dagens tyska, engelska eller något av de nordiska språken, som alla hör till indoeuropeiska språk, vilka härstammar antagligen från ett och samma urspråk. (Almenningen et al. 1987:22–23.)

I perioden 500–700 skedde det förändringar i språket, och det uppstod en ny språkform som var den första förekomsten av det som idag kallas för gammalnorska. Jämfört med urnordiska hade det här nya språket till exempel annorlunda ordformer. (Almenningen et al. 1987:23–24.) Det som också var betydande var att böjningssystemet blev mycket mer komplicerat med kausböjning. Andra viktiga förändringar var synkope, bortfall av ljud eller stavelse mellan två konsonanter, samt apokope, bortfall av ljud eller stavelse i slutet av ett ord. (Nesse 2013:18–22 och Gundersen et al. 2022.) Andra språkändringar på väg från urnordiska till gammalnorska var exempelvis tecken på dialekter; det var vanligt att skilja mellan östnordisk dialektgrupp som täckte Danmark och Sverige, och en västnordisk dialektgrupp som nästan hela Norge var del i. Det var också förändringar i form av omljud (ex. *tung* – *tyngre*) och brytning, som i detta sammanhang betyder ett fenomen där ett tryckstarkt kort *e* i vissa sammanhang blev till *ja* eller *jo* före *l* eller *r* samt en annan konsonant (ex. övergången från

ord *helpan* till *hjalpa*). Fast ljudsystemet hade gått genom många ändringar, var gammalnorskas struktur ändå någorlunda lik den struktur det hade tidigare. Gammalnorskan var alltså ett typiskt böjningsspråk som också de flesta indoeuropeiska språk. (Almenningen et al. 1987:25–26.)

Den gammalnorska tidsperioden anses ha varat från 700-talet till 1300-talet. På den tiden var språkutvecklingen lite lugnare, men Norge och norrmen var ofta nämnda i olika skrifter från vikingatiden. (Almenningen et al. 1987:27.) Den gammalnorska tidsperioden kallas också för den norröna perioden (Nordbø & Thorvaldsen 2023). Norrönt är ett gemensamt begrepp för språket i Norge och på Island från ca. 750 till mitten av 1300-talet, men språket var också talat i andra områden så som på Grönland, Färöarna, Shetland och Orkneyöarna (Haugen 1995:17). Typiskt för det norröna språket var till exempel nya lånord från latinska, grekiska och lågtyska, samt ökande bruk av det latinska alfabetet i stället för runor. Norrönt hade också mer böjning än den moderna norskan har. (Nordbø & Thorvaldsen 2023.) I den norröna perioden hade Norge, Island och Färöarna en språklig och litterär gemenskap, och perioden präglades särskilt av uppväxten av den här språkliga och litterära gemenskapen mellan dessa ”västnordiska” länder (Almenningen et al. 1987:27). Också dialektskillnader mellan Norge och Island växte fram, och norrönt blir vanligtvis delat in i gammalisländska och gammalnorska (Spurkland 1989:15).

Efter vikingatiden förändrade sig samhällsstrukturen och Norge blev ett jordbrukarsamhälle och kungarike på 1200-talet. Betydande på den tiden var samhällets samarbete med kyrka och adel, samt ökad handel, administration och ekonomiska avtal mellan markägare och jordbrukare. All detta ställde nya krav på skriftspråkskulturen, och den här nya samhällsorganiseringen var grundläggande för den litterära kulturens framväxt. (Almenningen et al. 1987:28.) Ca. år 1000 modifierades runalfabetet för att skapa flera runtecken, och det var vanligare att använda pergament i stället för att skriva på stycken av trä, sten eller ben (Magerøy et al. 2023). Efter en tid etablerades det vissa skrivnormer, men man måste ta hänsyn till att normerna var sinsemellan olika på grund av olika dialekter. Det kom också många nya lånord till språket under vikingatiden, mest från handelssammanhang. Också kyrkan och kristendomen kom med nya ord till språket, mest från latinska. (Almenningen et al. 1987:31–33.)

3.2 Mot modern norska

Perioden mellan svarta döden i 1350 och reformationen i 1536 kallas för *mellomnorsk* (sv. mellannorska) (Nesse 2013:55). Kännetecknande för mellannorska var en mycket förenklad böjningssystem, reduktion av slutljud (exempelvis *min* blev *mi*) samt stark påverkan från svenska och danska (ibid.:56–76). Under svarta döden dog många av landets skrivkunniga, vilket ledde till att den äldre, konservativa skriftnormen var inte längre i bruk, och den nya generationen skrivkunniga började skriva som de pratade (Nesse 2013:55–56). Kalmarunionen i 1397 och sambandet med Danmark ett par år tidigare ledde till att skriftspråket blev danska, fast norrmän fortsatte att skriva norska som dock fick intryck från svenska och danska. Småningom började danskarna ta över administration i Norge och övergången till danska skedde gradvis på 1400-talet. (Torp & Vikør 1993:117.) Därför blev också det ”nya” norska skriftspråket i stort sett ersatt av danskan (Gundersen et al. 2023). Norskan tappade prestige och till slut skrev också norrmän det som senare blev det normerade danska skriftspråket (Torp & Vikør 1993:117.)

Den moderna norskans period börjar år 1536. Perioden kan delas in i två skeden, tidlig modern norska respektive nyare modern norska (Nordbø et al. 2023). I tidlig modern norska var det danskliknande språket det som dominerade som skriftspråk, medan i tal använde man norska dialekter (Torp & Vikør 1993:118). Efter 1600-talet var skriftliga dokument inte längre skrivna på norska utan danskan hade tagit över. Överklassen var dominerad av danskar, och också folk som flyttade till Norge från utlandet lärde sig danska. I den tidens västra Europa var det en tendens att staten hade en enda språknorm i stället för flera olikartade normer, och detta var också föremålet i Norge. Det danska skriftspråket fick fastare regler i Norge. (Almenningen et al. 1987:44–45.) Barn lärde sig norska drag från talspråket, medan överklassen tog ännu flera drag från danskan. Mot 1700-talet fick flera norrmän tillgång till ämbetsverket och gick över till det ”danna talemålet” (sv. hövligt talspråk), en form av talspråk som hade normer från det danska skriftspråket med norskt uttal och melodi. (Almenningen et al. 1987:47–48.) Ett så kallat blandningsspråk där danskan fick inflytelser från det norska talspråket formade också utgångspunkten till det ena av två norska skriftspråk, bokmål (Nordbø et al. 2023).

Kring 1800-talet var Norge fortfarande ett jordbrukarsamhälle. Landet var ännu mer ekonomiskt oavhängigt och självständighetstanken växte fram. (Almenningen et al. 1987:50.) År 1814 upplöste unionen med Danmark, och Norge gick i stället i union med Sverige. Trots

unionen fick Norge självstyre. Tidsperioden som kallas för nyare modern norska börjar år 1814, då Norge förklarade sig självständigt. (Nordbø et al. 2023 och Torp & Vikør 1993:119.) I den här tiden använde norrmän mest sin egen dialekt, till och med i kontakt med överklassen. Överklassspråket hade två olika varianter – ämbetsmän och präster brukade ren danska med högtidliga anledningar, medan i dagligt tal kunde de också inkludera drag från folkligt tal. Som skolspråk var danska dock ett idealspråk. (Almenningen et al. 1987:52.)

Från 1830-talet växte ideologier om nationalismen fram, och detta hade också följder på den språkliga fronten. I Norge ville man ha ett särnorskt skriftspråk, i motsats till det danskliknande språket. Det presenterades två olika sätt att nå detta gemensamma skriftspråk. Det första förslaget baserade på *oppnorsking* av det danska skriftspråket, med andra ord att redigera det danska skriftspråket så att det skulle likna det norska sättet att tala. Anhängare av *nyskapningslinje* i sin tur ville skapa ett helt nytt skriftspråk. (Almenningen et al. 1987:55.) En berömd anhängare av *nyskapningslingen* var Ivar Aasen, samtidigt som Knud Knudsen var talesman för *oppnorskingslinjen*. Dessa två var centrala personer i skapning av utgångspunkter till nynorska och bokmål. (ibid.:passim.) I kapitel 3.3 och 3.4 presenteras Knudsen och Aasen samt de två norska skriftspråken och deras historia närmare.

Vid unionsupplösningen med Sverige i 1905 fick nynorskans föregångare *landsmål* stor framgång i Norge. Många skolor bytte språk till *landsmål* och språket blev till och med ett obligatoriskt ämne i skolor och universitet. Också i kyrkan blev det lagligt att ta *landsmålet* i bruk i gudstjänster år 1907. På 1910-talet blev språkstriden hårdare och det grundades olika organisationer med tanke på att påverka de politiska partier gällande språkstriden. Ett viktigt tema i språkstriden var språket i skolor, särskilt den obligatoriska *sidemålsstilen*, en uppsats skriven på det skriftspråk som inte var det primära för en elev. (Almenningen et al. 1987:85.) Språkstriden blev också ett viktigt partipolitiskt tema. Högerpartier stödde *riksmål*, det som senare kallades för bokmål, samtidigt som *Venstre* och *Arbeiderdemokratene* stödde *landsmål*. Dock rådde det inte full överenskommelse om språksaken i något parti. Sambandet mellan språkstrid och politik var starkt, och som ett exempel om detta ställde det upp i 1912s *Stortingsvalget*, valet där det väljs representanter till riksdagen (no. Stortinget), ett parti med namnet *riksmålspartiet* (ibid.:88–89).

År 1929 fick *riksmål* det nya namnet bokmål och *landsmål* bytte namn till nynorska (Almenningen et al. 1987:96). *Venstre*, *Arbeiderpartiet* och *Bondepartiet* stödde tanken om samnorska, ett gemensamt skriftspråk som skulle vara en kombination av nynorska och

bokmål. Eftersom vänsterpartier hade flertal i regeringen, etablerades det ett rättskrivningsnämnd för att få de två skriftspråken likna varandra mera och för att minska kraftigt på dubbelformar. De nya skriftspråksformer togs i bruk i 1938 och mera än 900 solkretsar gick över till nynorska i folkskolan. (ibid.:99–102.) Den nya rättskrivningen skapade också problem med läroböcker som måste förnyas, men nya böcker med de nya rättskrivningsreglerna hann inte komma innan andra världskriget. Den nya rättskrivningen väckte också mycket kritik, och i april i 1940 arrangerades det ett stort protestmöte, som likväl blev avbrutit av tyskarna som ockuperade Norge samma dagen. På grund av andra världskriget låg språksaken i fred i många år. (ibid.:103.)

Under krigstiden och den tyska ockupationstiden skapade *Nasjonal Samling*, ett politiskt parti påverkad av nazismen och fascismen och i samarbete med den tyska ockupationsmakten, nya rättskrivningsformer för både nynorska och bokmål i 1941 (Almenningen et al. 1987:104 och Sæveraas & Simonsen 2023). De nya skriftnormalerna syntes i press, skola, administration och regering från och med 1942, och till exempel *Aftenposten*, som då var under tysk kontroll, tog emot de nya rättskrivningsformer med glädje (Almenningen et al. 1987:104). Tyskarna försökte också påverka språkstridorganisationer och andra organisationer så som kyrkan, idrottslag och arbetarorganisationer, men misslyckades med dessa organisationer. Trots ockupationen lyckades nynorska ta steg framåt under krigen, och nådde sitt största framgång i Nord-Norge. Likväl hade ockupationstiden också negativa påverkningar, nämligen det kom inte ut ett enda officiellt skrift på nynorska under den tiden. Efter krigen behövde de 1938-rättskrivningsreglerna etableras och Norge såg behov för en fast språknämnd (ibid.:105). *Norsk språknemnd* skapades år 1951 med det viktigaste målet att ge ut ett förslag för läroboksnorm och kontrollera språket i läroböckerna (ibid.:108). År 1957 gav språknämnden ut en skiss av läroboksnormen och efter ett års debatt togs det i bruk i 1959. Det var nog nynorska som genomgick flera förändringar än bokmål, som hade inte förändrat så mycket under processen. De förändringar som bokmål genomgick kom nog inte genast i bruk bland press, förlag och näringsliv, utan dessa ville hålla sig fast i de traditionella formerna. Detta ledde till en period där bokmål i läroböcker var helt annorlunda än bokmål i samhället annars. (ibid.:114–115.) Under 1900-talet gick skriftspråken således genom många olika reformer, och det var länge ett mål att få de två skriftspråken att likna varandra eller till och med bli till ett språk, *samnorsk* (Nordbø et al. 2023). Dessa mål om språkligt närmande och samnorska blev dock officiellt avlyst i 2002 (Nesse 2013:192).

3.3 Från *landsmål* till nynorska

För de språkproblem som Norge hade under 1830–40-talen presenterades det tre möjliga lösningar. Man kunde a) fortsätta att skriva danska, b) välja den så kallade *oppnorskingslinjen* eller c) skapa ett helt nytt skriftspråk. Det var mest de liberala och nationella ämbetsmän som var anhängare av den här *oppnorskingen*, där tanken var att lägga till norska ord samt ljud- och böjningsformer till det danska skriftspråket som då var i bruk. En berömd förespråkare för denna ideologi var poeten Henrik Wergeland, och det var särskilt just författare, exempelvis Asbjørnsen och Moe, som spelade en stor roll genom att följa förnorskningstanken då de skrev sina verk. Senare på 1800-talet fortsatte Knud Knudsen detta arbete. (Ramsdal 1979:6.) Den tredje möjligheten för att lösa språkstriden i Norge var att lösgöra sig från det danska skriftspråket och komma med ett helt nytt skriftspråk som skulle basera sig på de norska dialekterna. Detta kallades för *nyskapningslinja*, som var stödd av och baserad på historikern och språkforskaren P. A. Munchs idéer, och genomförd i praktiken av Ivar Aasen. (ibid.:7.) Både Aasen och Munch tänkte att ett nytt skriftspråk inte kan skapas med danska som utgångspunkt, alltså att det inte skulle fungera att ta norska ord och sätta dem in i danskt skriftspråk. Däremot föredrog de tanken om ett skriftspråk baserat hellre på norska dialekter och norrönt. (ibid.:4.)

Ivar Aasen kan anses vara grundaren av nynorska, ett skriftspråk som dock under sina första år kallades för *landsmål* (Almenningen et al. 1987:passim.). Aasen var själv från en småbrukarfamilj från Ørsta på Sunnmøre, och kom från underklassen. Som både lärare och representant av underklass hade han såväl sett hur svårt det var för barn att lära sig ett språk som var så olik på skriftligt och talat form, samt hur talesättet av underklassen blev skrattat åt. (Almenningen et al. 1987:59–60 och Ramsdal 1979:7.) Aasen menade att Norge skulle behöva ett folkspråk som är till alla och som alla har möjlighet till (Ramsdal 1979:7). Samtidigt som intresse för nationalromantik växte, började Aasen också intressera sig av dialekter och kom med ett tanke om *folkemålet* (sv. folkspråk) (Seip 1971:39). Aasen följde aktivt olika kulturdebatter och där kände han önskan om ett nationellt skriftspråk i Norge, som alltså skulle basera sig på norska dialekter. Detta språk tänkte han skapa genom att resa runt Norge och samla in ord från alla håll av landet. (Almenningen et al. 1987:61.)

Aasen granskade dialekter och jämförde ordböcker och grammatik i sunnmøredialekt, hans egen dialekt, först med danska och senare med norrönt. Där ansåg han att dialekten och det norröna språket hade många likadana drag, medan danskan och sunnmøredialekten inte låg så

nära varandra. Aasen ville betona detta sammanhang mellan norska dialekter och gammalnorska (Seip 1971:39). För Aasen hade språkfrågan en social, pedagogisk och national synvinkel, och trots denna sammanhang mellan dialekter och gammalnorska ville han inte att det nya skriftspråket skulle associeras tillbaka till medeltiden, utan hellre ses som ett steg mot framtiden (Ramsdal 1971:7).

För att grundligt studera på norska dialekter åkte Aasen runt Norge för att samla in drag från dialekter (Seip 1971:39). Aasen ville få fram det mest typiska i varje dialekt genom att lyssna på människor med olika dialekter, och samlade in nya ord från dialekter (Almenningen et al. 1987:62). Totalt samlade han 40 000 – 45 000 ord från flera olika områden i landet (Ramsdal 1979:7). Under 1842–1846 åkte han längs den norska kusten ända upp till Helgeland i Nord-Norge. År 1846 kom han tillbaka till Kristiania (nu för tiden Oslo) för att bearbeta och systematisera materialet. För materialbearbetning fick Aasen inspiration från andra europeiska länder och språkforskare, vars arbete Aasen hade lärt känna genom både hans samarbete med universitetet och vetenskapssällskapet i Norge. (Almenningen et al. 1987:62.)

Efter materialinsamling och bearbetning gav Aasen ut böcker *Det Norske Folkesprogs Grammatik* (1848) samt *Ordbog over det norske Folkesprog* (1850), som i sina senare utgåvor fick nya namn *Norsk Grammatik* (1864) respektive *Norsk Ordbog* (1873) (Seip 1971:39). Böckerna baserade sig på norska dialekter från alla delar av landet. I grammatiken ville Aasen klargöra för ljud- och böjningssystem, ordbildning och syntax, samt visa att former likande det norröna språket. Till sina böcker hade han också valt sådana former från materialet som mest liknade norröna former, för att lyfta fram förhållandet mellan norrönt och dialekter. För ord i sitt material gav Aasen systematiska upplysningar om kön, böjning och form- och betydelsesvarianter. Genom exempel visade han också ord i bruk och gav dem kontext. Aasen hade likväl inget enhetligt system för att skriva de ord som han hade samlat in, och till början försökte han bara skriva ord så att de skulle motsvara det dialektala talesättet så bra som möjligt. (Almenningen et al. 1987:62–63.)

Då Aasen gav ut sina första verk, tog Norges nationalromantiker, speciellt P. A. Munch de emot med stor glädje. Munch var en av den tidens ledande norrönfilologer och med stöd från Aasens arbete kunde han visa norrmän att norrönt fortfarande fanns i det norska språket och i den norska kulturen. Munch kritiserade dock Aasen för att ha tagit med för lite drag från det norröna språket och för mycket från dialekter. Munch stödde också förnorskningen av det rådande skriftspråket och till exempel var med på att ”förnorska” de norska stadsnamnen. Han

uppmuntrade Aasen att gå vidare med arbetet och komma med en normalform för det skriftspråket Aasen var i färd med att skapa. (Almenningen et al. 1987:64.)

År 1850 fick Aasen ett stipendium och började med att sätta upp en normalform för det skriftliga folkspråket. Han ville att alla dialekter skulle vara representerade i denna normal, och att den skulle ha en modern böjningssystem. Aasen ville ta hänsyn till de språkliga förändringar som folkspråket hade gått genom under de sista 400 år och därför bestämde han till exempel att inte inkludera dativformer i den nya skriftnormalen. Han tog inte alltid med den mest utbredda formen av ett ord, utan formen som visade systemet bäst. Sådana här former liknade ofta gammalnorska, som till exempel infinitivändelser som Aasen bestämde att använda i sin grammatik. (Almenningen et al. 1987:65.) Aasen besvarade till exempel starka och svaga femininumformer av substantiv, eftersom femininumformer också i dialekter fick olika ändelser. Vad gäller böjningsformer, ville Aasen att de kunde skiljas tydligt från varandra. Han presenterade sådana här ”fullständiga” böjningsformer för att tydliggöra förståelse. Till exempel verbet *kasta*, som inte hade ändelser *-ade* eller *-at* i någon av böjningsformer fick i Aasens grammatik olika ändelser i varje tempus; *kasta* (infinitiv), *kastar* (presens), *kastade* (preteritum) och *kastat* (supinum). Aasen föreslog också att ord med samma upphov borde skrivas så att gemensam ursprung skulle komma fram, exempelvis verb *styva* skulle ha en substantiverad form *stuv* i stället för *stu*. Andra ändringar som Aasen gjorde i den nya normalen var stora bokstäver i substantiv samt bokstaven å skrivet med två a:ar. (ibid.:66.) Det första utkastet till normalform publicerade han i boken *Prøver af Landsmaalet i Norge* i 1853 (Torp & Vikør 1993:146).

Typiskt för denna nya skriftspråksnormal, *landsmålet*, var att den hade lite främmande ord, ett folkligt uttryckssätt och mycket dialektala särdrag. Många norrmän tyckte om *landsmålet*, speciellt eftersom skillnader mellan talspråk och skriftspråk var mindre än tidigare. I 1850–1900 var *landsmålet* i bruk av många skribenter, fast språket till början ansågs vara ett så kallat fritänkarspråk – det var mest radikala personer som stödde *landsmål*. Senare blev språket dock godtagit av till exempel kristna grupper. Det var speciellt lärarna som först aktiverade sig i det nya skriftspråket. De flesta lärarna kom från jordbrukarsamhällen och hade hamnat i en situation där de språkligt låg någonstans mellan under- och överklassen. Vid lärarskolan var de tvungna att prata *danna talemål* som baserade sig på danskan, medan de på skolor undervisade barn från underklass och på det sättet var närmare *landsmålet*. Därför var många lärare redan från början tillhängare av *landsmålet*. (Ramsdal 1979:8–9).

Kring 1880-talet fick också jordbrukare intresse för språksaken. Då ämbetsmanstyret i Norge var över i 1884 tog Vänsterpartiet över i politiken och ville att Stortinget skulle befrämja *landsmålets* situation i landet. Som resultat av detta blev *landsmål* godkänt som ett officiellt skriftspråk i Norge ett år senare, i 1885. (Ramsdal 1979:9.) I början av 1900-talet ökade *landsmålets* popularitet och språket blev godtagit som undervisningsspråk i folkskolor. I 1920 hade redan ca. 15 % av elever *landsmål* som undervisningsspråk i norska skolor. (ibid.:10.) Nynorskans framgång inom skoldomän var stor, men det tog lite längre för nynorskan att etablera en fast ställning inom den offentliga förvaltningen (Nesse 2013:172 och Vikør 2022a). År 1930 stiftade Stortinget *Lov om målbruk i statstenesta*, en lag enligt vilken alla statsanställda födda efter 1905 var förväntade att kunna bruka båda målformer i sitt arbete. Staten blev också ansvarig för att erbjuda information samt offentliga dokument på båda skriftspråken, utgående från på vilket språk kunden önskade att bli betjänad. (Torp & Vikør 1993:206.) Vad gäller nynorskan i press, började nynorska tidningar sprida sig runt landet och särskilt i dessa nynorska kärnområden fick nynorskan starkare position i lokaltidningar. Människor vande sig vid språket när de läste det i tidningar och det hjälpte också med att ta språket i bruk. (Vikør 2022a.)

I motsats till förvaltningen var kyrkan en av de första institutioner som gav rum för nynorskan, tack vare många bibeltexter som aktivt skrevs och översattes till nynorska. I 1925 kom det till och med ut *Nynorsk Salmebok* som alternativ till den äldre versionen som baserade sig på danskan. På grund av dessa nya texter på nynorska och deras flitiga bruk blev nynorskan ett liturgiskt språk och blev använt i kyrkliga ceremonier speciellt i nynorska kärnområden. Också inom skönlitteratur och teater utbreddes sig nynorskan snabbt, och många av nynorska författare fick centrala positioner i den nationala litteraturen. (Vikør 2022a.) År 1912 etablerades det ett nynorskt teater *Det Norske Teatret* i Oslo (Torp & Vikør 1993:205). Detta var viktigt för nynorskans utveckling inom teaterkrets och inte minst var teater en viktig arena för att normalisera det nynorskbaserade talesättet. Här var också NRK, Norges public service -radio och -tv, med eftersom de enligt lag var bundna till att använda båda skriftspråken i sina medier. Detta ledde till att allt flera människor hörde det nynorska talesättet i sin vardag och språket fick en fastare ställning i landet. (Torp & Vikør 1993:206 och Vikør 2022a.)

Nynorska utbreddes sig särskilt snabbt mellan 1900-talet och ockupationstiden på 1940-talet. Efter världskriget skedde det likväl ett skifte och nynorskans popularitet minskade. (Torp & Vikør 1993:207.) Antalet elever som hade nynorska som huvudmål i skola gick ner, och som

resultat av folkomröstningar blev bokmålet skolspråk i många områden där den tidigare hade varit nynorska. Det som orsakade detta fenomen var mest sammansättning av skolor, dvs. mindre skolor slogs ihop med större skolor med bokmål som rådande språk, samt brist på läroböcker på nynorska. Staten reagerade dock på den här tillbakagången i skolor och svarade på bristen om nynorska läroböcker med *grunnskolelova* i 1969 och *lov om vidaregåande opplæring* i 1974. Enligt dessa lagar var det ett krav att publicera läroböcker på båda skriftspråken samtidigt, och det resulterade i att situationen med nynorska läroböcker förbättrade betydande på 1970- och 1980-tal. Nynorskans ställning blev fastare också i andra områden, där det till exempel ställdes villkor för NRK att ha minst 25 procent av skriftliga sändningar på nynorska i 1971. Stortinget stiftade också en lag om språkbruk i offentlig sektor, vilken kompletterade den tidigare stiftade lagen om medborgarnas rättigheter till båda språken vid offentliga tjänster. (Vikør 2022a.)

Idag är nynorskans ställning fast och det finns flera nationala institutioner för att se till att nynorska används och förstärks, till exempel *Det Norske Samlaget* och *Nasjonalt senter for nynorsk i opplæringa*. Det är också andra institutioner som har haft en viktig roll med att befrämja nynorska i samhället, och ett exempel på dessa är också den tidigare nämnda NRK. Det finns också utbildningsinstitutioner med nynorska som ett officiellt språk. I 2022 beräknades det finnas ca. halv million människor som använder nynorska också som sitt personliga skriftspråk, fast på grund av urbaniseringen kommer antalet nynorskbrukare antagligen minskas. Det är på Vestlandet där nynorskan har den starkaste ställningen i Norge, och där språket utvecklas vidare i arbetsliv och dagligliv. (Vikør 2022a.)

3.4 Riksmål och bokmål

Som en lösning till 1830- och 1840-talens språkproblem framställdes det en så kallad förnorskning av det danska skriftspråket som var rådande i Norge under den tiden. Danskan hade varit i bruk hos överklassen i Norge redan från 1700-talet, och talspråket baserade sig på det danska skriftspråket med norskt uttal. (Vikør 2022b.) Det var speciellt norska författare, exempelvis Bjørnstjerne Bjørnson och Henrik Ibsen, som stödde denna *oppnorskingslinjen* (Ramsdal 1979:11). På 1830-talet kom poeten Henrik Wergeland med förslag om reformer i skriftspråk, för att få språket likna norska mer än det gjorde då (Vikør 2022b). I praktiken var det dock samlare av norska folkminnen, Peter Christen Asbjørnsen och Jørgen Moe, som kom med den första versionen av förnorskad danska i sina verk år 1941. De var dock mycket

försiktiga med förändringar och först handlade förnorskningen bara om dialektord och -uttryck med danskt skrivsätt. (Torp & Vikør 1993:122.)

Efter Wergeland, Asbjørnsen och Moe var det Knud Knudsen som var en ivrig anhängare av den här förnorskningen (Ramsdal 1979:11). Knudsen kom från Holt ved Tvedestrand och jobbade som lärare och senare också överlärare vid Kristiania Katedralskole. Som Ivar Aasen, märkte också Knudsen att elever upplevde det svårt med ett skriftspråk som låg så långt från talat språk, och ville göra en förändring till det. (Almenningen et al. 1987:68.) Knudsens mål var ett skriftspråk där skrivsättet skulle ligga nära uttalet, vilket inte var läget med det rådande danska skriftspråket (Ramsdal 1979:11). Modellen för den här ljudenliga rättskrivningsprincipen fick Knudsen från Danmark, men eftersom talesättet i Norge var annorlunda än i Danmark, skulle denna danska modell inte fungera på samma sätt i Norge. Knudsen ville inte heller bygga skriftspråket på *folkemålet*, alltså dialekter. (Almenningen et al. 1987:68.) Han kämpade mot danska särdrag i skriftspråket genom att förenkla skrivsättet, till exempel *bede* och *Fader* skulle förkortas till *be* och *Far*, samt genom att avskaffa främmande bokstäver, exempelvis *c*, *q* mm. (ibid.:69.) Ljud- och formkonstruktioner skulle basera sig på *danna dagligtale*, dvs. dialektfri tal i städer, medan ordförrådet skulle få ord från dialekter. (Ramsdal 1979:11.)

Knudsen var också med att påverka det norska scenspråket vid grundandet av *Det Norske Theater* i 1845, som till början hette *Den norske dramatiske Skole*. På den tiden var teaterbranschen helt dominerande av danska och danskar, eftersom det norska uttalet upplevdes som ”störande” på teaterscenen. Denna danska dominans ville Knudsen förändra, och till det fick han stöd från Ibsen och Bjørnson. Fast Knudsens arbete byggde sig på överklassens språk, var det just överklassen som var emot hans nya språkförändringar. P. A. Munch, som tidigare hade varit förespråkare för ett norskt skriftspråk, tyckte att det norska språket måste basera sig på danska. Enligt Munch var detta en förutsättning för att skapa en modern kultur i Norge. (Almenningen et al. 1987:69.)

Knudsen var kritisk mot Aasens arbete med att skapa ett helt nytt skriftspråk. Knudsen tänkte att hans eget sätt var bättre och skulle vinna fram, eftersom det språk som han skapade inte bröt sig så mycket mot överklassens språk. Aasen i sin tur var kritisk mot Knudsens förnorskninglinje, och tyckte att språket var för folkligt. Likväl tänkte Knudsen att han och Aasen jobbade mot samma mål och borde ha samarbetat för att skapa ett norskt skriftspråk.

De båda var också eniga om att hålla språket fritt från lånord och jobbade med att avskaffa existerande främmandeord och att ersätta dem med norska varianter. (Vikør 2022b.)

Knudsen kom med flera förslag för att ändra det danska skriftspråket på ett norskt sätt. Han ville att hårda konsonanter *p*, *t* och *k* skulle tas i bruk i stället för danskans *b*, *d* och *g*. Maskulinum- respektive neutrumord skulle få norska flertalsformer, till exempel *Heste* och *Huse* skulle heta *hester* och *hus*. Knudsen ville också förkorta verb, exempelvis *dra* i stället för *drage*. (Torp & Vikør 1993:197.) Hans mål var att göra det möjligt för folk att undvika lånord och förenkla rättskrivningen, och en del av hans förslag accepterades år 1862 (Almenningen et al. 1987:70). Som resultat blev till exempel långa vokaler ändrat till korta och främmande bokstäver bytt ut (Nesse 2013:141). År 1881 gav Knudsen ut sitt huvudverk *Unorsk og norsk - eller fremmedords avløsning* där han presenterade norska versioner av ord som han menade att inte var av norsk ursprung (Almenningen et al. 1987:70). I 1885 började Knudsen kalla denna skriftspråkvariant för *riksmål* (Seip 1971:42).

Mot slutet av 1800-talet blev staten ännu mer aktiv i språkpolitiken. I skolan hade det varit ett krav att alla skulle prata normerad danska utan något spår av dialekt. Först i 1878 fick elever rättighet att prata sin egen dialekt på skolan. År 1887 fattades det beslut om att alla texter på dansk-norska skulle läsas utgående från *det dannede Talesprog* som alltså baserade sig på Knudsens arbete. Detta ledde till att klyftan mellan skrift- och talspråk var stor och orsakade problem för elever. För att försöka förenkla situationen tillades talspråksformer in i skriftspråket. År 1893 gav författare och lärare Nordahl Rolfsen tillsammans med Moltke Moe, talesman för Knudsens reformlinje, ut en lärobok för folkskolan. Där hade skribenter förd in former som låg närmare det norska talesättet. Ett år efter blev det tillåtet för elever att använda dessa nya former också skriftligt. (Torp & Vikør 1993:201–203.)

Förnorskningslinjen fick nya anhängare då landsmålet började nå framgång. De som tidigare hade varit emot Knudsens förnorskningsarbete blev villigare att göra förändringar eftersom de var rädda för landsmålets popularitet. (Ramsdal 1979:12). Tack vare Knudsens arbete för ett norskt uttal som skulle synas också i skriftspråket, förändrade skriftspråket åt detta håll i språkreformen i 1907, då Knudsens och Moes förslag blev officiella (Seip 1971:42 och Torp & Vikør 1993:203). Till exempel mjuka konsonanter *b*, *d* och *g* ersattes med *p*, *t* och *k*. Rättskrivningen i 1907 var resultat av en lång och hård debatt men den slog genom fort. (Ramsdal 1979:12.)

År 1917 fick Norge två nya rättskrivningsnormaler som gällde för båda varianter av norska skriftspråk, *riksmål* och *landsmål*. Som mål med rättskrivningen var att närma till varandra de två skriftspråken genom att lägga till valfria former som baserade sig på dialekter och *landsmål*. (Nesse 2013:146.) I språkreformen i 1917 var talspråket ännu mera som grund för skriftspråket och nya former efter det norska uttalet togs i bruk. Danska ändelser som *-nd* i slutet av ord blev bytt ut för att motsvara det norska uttalet, exempelvis *mann* i stället för *mand*. (Seip 1971:43.) Andra förändringar var böjningsändelser i verb och substantiv, *kastede* blev *kastet* och *heste* blev till *hester* (Ramsdal 1979:12). Den obligatoriska delen av rättskrivningen var moderat och gällde mest för skrivsätt (Vikør 2022b). Exempelvis dubbelkonsonanter togs i bruk för att markera långa och korta vokaler i ord (ex. *takk* – *tak*) (Seip 1971:43). De här obligatoriska förändringar accepterades och kom i bruk ganska fort, medan de valfria formerna blev inte så populära bland folket. (Vikør 2022b.)

År 1929 bytte *landsmål* och *riksmål* namn till *nynorsk* och *bokmål* (Nesse 2013:159). *Arbeiderpartiet*, med stöd från *Bondepartiet* och *Venstre* ville skapa ett gemensamt skriftspråk, *samnorsk*, vid rättskrivningsreformen i 1938. Planen var att göra ändringar i båda skriftspråksvarianter så att de skulle börja likna varandra, men också genom att lägga till så kallade radikala, valfria former. (Torp & Vikør 1993:223.) I 1939 fattade *Oslos skolestyre* att läroböcker skulle tryckas med radikala former i bokmålet, och produktion av nya läroböcker börjades genast. Andra världskriget avbröt i alla fall produktionen, och efter kriget fanns det både radikal och moderat version av bokmål. Den radikala versionen var närmare nynorska medan den moderata hade fortfarande former präglade av danska. Det var detta radikala språk som dominerade i läroböcker, och moderata former förekom till exempel i press och andra medier. (Vikør 2022b.)

Samnorsktanken mötte motstånd och särskilt *Riksmålsförbund* ville kämpa mot samnorska. Med termen *riksmål* menades den konservativare varianten av bokmål, som också senare etablerades som en separat norm från det officiella bokmålet. Det blev grundad ett normeringsorgan för *riksmålet*, *Det Norske Akademi for Sprog og Litteratur*. (Torp & Vikør 1993:226). Det här organets grundlag var i 1917s rättskrivning men med en del förändringar. Ett av *Riksmålsförbundets* initiativ var *foreldreaksjonen mot samnorsk*, där föräldrar rättade språket i barns läroböcker för att göra det mera riksmålsenligt. *Oslo skolestyre* avlyste likväl kravet om läroböcker med radikala bokmålsformer i 1954 och böcker fick moderata former i stället. Dessa moderata former var också i bruk i *Aftenposten* och andra tryckta skrifter som

hade tillkoppling till den politiska högersidan. (Vikør 2022b, se också Vikør & Torp 1993:227.)

År 1952 grundade Stortinget *Norsk språknemnd* vars huvudsakliga syfte var att presentera ett förslag för en läroboksnorm (Vikør & Torp 1993:233). Då *Norsk språkråd* etablerades för att ersätta *Norsk språknemnd* i 1972, fick det som uppgift att genomgå bokmålsnormalen, och språkrådet gav år 1979 förslag om traditionella riksmålsformer som kunde godtas tillbaka till bokmålet samtidigt som radikala former skulle förbli valfria. Bokmål gick genom en stabilisering, och fast det fortfarande fanns en uppdelning mellan moderat och radikal bokmål, hade former närmast varandra så mycket att skillnader mellan de här två bokmålsvarianter blev nästan osynliga. Det är de moderata bokmålsformerna som är mest i bruk i dag, och trots att bokmål ännu idag kan delas in i radikal och moderat variant, finns det inga fasta gränslinjer mellan varianterna. Numera är bokmål det dominerande skriftspråket i Norge, och det är ca. 90 % av befolkningen som har bokmål som huvudmål. (Vikør 2022b.)

4 Material och metod

I detta kapitel presenterar jag metod och utgångspunkter för analys samt redogör för materialinsamling för undersökningen. Jag inleder med att presentera innehållsanalys och diskutera olika sätt att analysera innehållet samt analysmetodens för- och nackdelar med tanke på den här undersökningen. Därefter presenterar jag Schmieds (1991) modell för attitydundersökning och fortsätter med metod som jag har valt att använda för analysen. Till sist ger jag en översikt över materialinsamlingen samt hur jag har begränsat och processat materialet.

4.1 Innehållsanalys

Undersökningsmetod som jag kommer att använda i min undersökning är kvalitativ, materialbaserad innehållsanalys, eftersom analysen baserar sig på skriftlig material (Tuomi & Sarajärvi 2009:passim.). Jag anser att denna metod passar bra för min undersökning eftersom jag kommer att fokusera på människornas attityder och närmare på hurdana attityder det förekommer till skriftspråken, och på vilket sätt de två skriftspråken beskrivs i texter. Till skillnad från t. ex. argumentationsanalys kommer jag inte att värdera argument till olika attityder eller utreda vad de grundar sig på, dvs. förhålla mig kritiskt till beskrivningar om skriftspråken. Argumentationsanalys är en metod som används för att analysera hur kompetenta argument för eller emot ett valt fenomen är, och där vissa kriterier bestämmer det hur olika argument tas i hänsyn eller motsvarande stryks (Hellspong 2012:108 och Tieteen termipankki 2015). Självt kommer jag inte att värdera hur texterna försöker argumentera eller påverka läsaren, utan redogör för olika typer av attityder i stället för argumentens trovärdighet.

Tuomi & Sarajärvi (2009:95–98) menar att det finns två olika sätt att föra kvalitativ analys. Å ena sidan kan analysen basera sig på en teoretisk eller epistemologisk placering, exempelvis *grounded theory*. Å andra sidan finns det analysmetoder som inte är styrda av någon teori utan på vilka olika teorier kan tillämpas. Eskola & Suoranta (2003:19) nämner sådana här innehållsbaserade analysmetoder som ett sätt att bygga teori utgående från det empiriska materialet. Den här metoden krävs genomtänkt begränsning av material, eftersom i kvalitativ undersökning "tar material aldrig slut" (ibid.:19). Till den sistnämnda metoden hör också innehållsanalys som jag kommer att använda i min undersökning.

Som Eskola & Suoranta (2003:61) lyfter fram, är syftet med kvalitativ forskning att beskriva, förstå eller teoretiskt tolka ett fenomen hellre än ge statistiska generaliseringar över forskningsobjekt. Det som är karakteriserande för material av kvalitativ undersökning är att samla in material övervägande eller ändamålsenligt, vilket resulterar i relativt lite antal analyserade fall. Eskola & Suoranta (2003:62) påpekar att i kvalitativ undersökning spelar materialets storlek inte någon direkt roll vad gäller lyckandet av undersökningen, utan materialet fungerar som hjälpmedel för att förstå forskningsfenomen.

Hesmondhalgh (2006:120) gör skillnad mellan diskursanalys och innehållsanalys genom att konstatera att det är former av textanalys där fokuset ligger på djupare meningar i en viss text eller en relativt liten mängd av texter, samtidigt som innehållsanalys möjliggör analys av större mängder av texter. Enligt Hesmondhalgh (2006:121) avslöjar diskursanalys latent eller gömda meningar, där innehållsanalys i sin tur passar bättre för analysering av mera uppenbara meningar.

Enligt Tuomi & Sarajärvi (2009:108) är innehållsanalys en mångsidig analysmetod som är passande för flera typer av undersökningar. Materialet i innehållsanalys beskriver en viss fenomen som forskaren själv har bestämt att fokusera på, och syftet med analysen är att presentera materialet i en klar och kompakt form. Hesmondhalgh (2006:120) konstaterar att en av fördelar med innehållsanalys är att den erbjuder ett sätt att generalisera materialet (Hesmondhalgh 2006:120). I min undersökning har jag bestämt att använda innehållsanalys eftersom mitt material består av ett stort antal texter som jag kommer att dra slutsatser och generaliseringar av, och därför anser jag att analysmetoden passar bra.

Hämäläinen (1987:35) anser att innehållsanalys är en effektiv metod för att öka materialets informativa innehåll. Ett brett material med mycket information kan tänkas bli på ett sätt mer informativ när man har granskat material utgående från en viss synvinkel och fått materialet till en mer klassificerad form. Eskola & Suoranta (2003:62) betonar att det inte bara handlar om att berätta om materialet, utan forskare borde också syfta på att skapa "teoretisk sensibilitet" om fenomenet, dvs. formulera teoretiskt hållbara synpunkter av materialet.

Eskola & Suoranta (2003:160–161) presenterar olika sätt att analysera materialet kvalitativt men påpekar att det ofta inte är möjligt att endast tillämpa en enda analysmetod, och att uppdelningen mellan olika analysätt sällan är explicit och tydlig. Enligt Tuomi & Sarajärvi (2009:93) baserar innehållsanalys sig på organisering av materialet. Först *kategoriserar* man

materialet till olika kategorier och redogör för hur många gånger olika kategorier förekommer i materialet. Detta första steg är det enklaste sättet av klassificering av material. Därefter kan man *tematisera* enligt det som står om olika teman i materialet, dvs. få fram synpunkter och åsikter som beskriver valda teman. Den här tematiseringen ger en möjlighet att jämföra teman och deras förekomst i materialet. Vidare kan man *klassificera* materialet som mål att generalisera material och finna fram typexempel av fenomen man har valt att analysera. Dessa typexempel kan letas till exempel genom att jämföra vissa temans förekomst i materialet och utgående från det forma generaliseringar. Hesmondhalgh (2006) i sin tur presenterar fyra huvudsakliga steg som kan sägas ingå i innehållsanalys: problemformulering, avgränsning av urval, räknande och kodning av data samt tolkning av data (ibid.:142).

Eskola & Suoranta (2003:21–22) påpekar att kvalitativ undersökning ibland har setts som ett subjektivt sätt att producera information. Det handlar dock om olika synpunkter, och i stället för att vara subjektiv är syftet snarare att samla in information till bestämda ändamål. En problematik som Tuomi & Sarajärvi (2009:92) lyfter fram är mängden av intressanta fenomen i materialet. Det att inte utgå från en viss teori ger forskare frihet att fokusera på det som hen finner intressant, men materialet måste begränsas på något sätt, och detta betyder att också många intressanta fall måste lämnas ut. Det gäller att avgränsa materialet så att det bäst svarar på forskningsfrågor. Också hantering av materialet är viktigt för att få materialet till förståelig form samt göra materialet lätt tillgänglig och organiserad för analys.

4.2 Schmieds modell för attitydundersökning

I min undersökning kommer jag att tillämpa Schmieds (1991) modell för attitydundersökning som han har använt vid sociolingvistisk undersökning av engelskans bruk i Afrika. I undersökningen har Schmied bland många andra aspekter också fokuserat på språkliga attityder till olika variationer av engelskan i Afrika (Schmied 1991:163). I studien har han analyserat afrikanska tidningar och valt att granska ledarartiklar eftersom de innehåller argument för och emot engelska och därmed avspeglar skribenternas attityder till det engelska språket (ibid.:168). Argument i sin studie delade Schmied (1991) i fem kategorier som är följande:

1. Kommunikativa (*communicative*), t. ex. ett afrikanskt språk är mycket mer effektivt för kommunikation än engelskan

2. Nationella (*national*), t. ex. tanken om att behålla och styrka den nationella identiteten genom att använda ett afrikanskt språk i stället för engelska
3. Personliga (*personal*), t. ex. engelskan ses som en fördel inom arbetsmarknaden
4. Undervisningsrelaterade (*educational*), t. ex. det är lättare för elever att förstå vad de studerar om undervisningen sker på ett afrikanskt språk
5. Kognitiva (*cognitive*), t. ex. tanken om att europeiska språk är mera avancerade och att man är mindre utbildad om man inte kan engelska

Den här kategoriseringen motiverar Schmied (1991) genom att påpeka att det är just dessa fem ovannämnda argumentgrupper som kan sägas stödja de flesta språkuppfattningar. Argument för och emot engelskan kan delas in i de här grupperna så att argument, och sålunda också attityder, fungerar som illustrationer av kategorierna. (Schmied 1991:168–171).

4.3 Analysprinciperna i denna undersökning

Eftersom jag i denna avhandling undersöker attityder till skriftspråken, är Schmieds (1991) modell för attitydundersökning en passande analysmetod för min undersökning. Jag har hämtat inspiration till denna metod från Keturis (2015) avhandling som handlar om språklig identitet och attityder till det finska språket på Åland. I avhandlingen har Keturi tillämpat Schmieds modell genom att gruppera materialet enligt egna kategorier, som också jag kommer att göra i min avhandling.

Själv kommer jag att analysera insändare, alltså texter skrivna av vanliga medborgare. Materialet är en bra representant av äkta, ocensurerade attityder som *Aftenposten* har valt att publicera, och därmed ger en bra bild av normmäns uppfattningar om nynorska respektive bokmål. Likväl kommer jag inte att använda samma kategorier som Schmied (1991), utan inspirerad av Schmied formulera kategorier utgående från materialet på ett sätt som jag anser bäst tydliggöra materialets innehåll. Kategorierna som jag kommer att använda i min undersökning är följande:

1. Språket i medier, dvs. attityder till det språk som används i riksmidier (NRK)
2. Språket i skola och läroböcker, dvs. attityder till språk som används i utbildningen och barns läroböcker

3. Avvikande lexikon, dvs. ord som anses inte höra hemma antingen i nynorska eller i bokmål, eller i inget av skriftspråken
4. ”Felaktigt” uttal av norska ord, dvs. ord som enligt skribenter av insändare uttalas inte på ett norskt sätt t. ex. i radion.

Att analysera positiva och negativa attityder genom att dela materialet utgående från det är i mitt fall inte det som representerar materialet bäst, eftersom antalet negativa attityder till såväl nynorska som bokmål är mycket större än antalet positiva eller neutrala attityder. Detta beror troligen på att människor har en tendens att ge återkoppling eller uttrycka sina åsikter när de inte är nöjda med något, och därför tror jag att antalet positiva attityder i mitt material också är mindre i jämförelse med det negativa. Indelningen positiva vs. negativa attityder fungerar inte i min undersökning och därför ska inte användas i den här avhandlingen, eftersom den inte ger en djupgående bild av attityderna, på grund av rådande obalans mellan antalet positiva och negativa attityder. För att få en mer omfattande analys vill jag heller kategorisera åsikter i dessa ovan presenterade grupper. Ytterligare anser jag att analysen blir tydligare, mångsidigare och på alla sätt mer intressant när man i stället delar in materialet till dessa fyra kategorier. Med andra ord är tanken att öka materialets informativa innehåll, något som också Hämäläinen (1987:35) nämner som resultat av innehållsanalys.

4.4 Materialinsamling

Mitt material består av tidningsartiklar från en norsk tidning *Aftenposten*, och närmare insändare från spalter *Lesernes mening* och *Brev til redaksjon*. Insändare är från både 1950- och 1970-talen, och jag har hämtat dem från det norska *Nasjonalbibliotekets* digitala arkiv, dit man har tillgång endast på *Nasjonalbibliotekets* datorer i Norge. Själv har jag samlat in mitt material på *Nasjonalbiblioteket* i Oslo under hösten 2023.

Vid materialinsamlingen från det digitala arkivet använde jag sökord *nynorsk**, *bokmål**, *riksmål** och *landsmål**. Det var också möjligt att begränsa sök till en viss tidsperiod samt till en viss tidning. Jag samlade in materialet ett år per gång, med hjälp av de tidigare nämnda sökorden från *Aftenposten*. Från varje år plockade jag 10 första utgåvor (i publiceringsordning) av *Aftenposten* som innehöll ett eller flera av mina sökord och där skriftspråken hade beskrivits på något sätt eller där det fanns attityder till skriftspråken. Således tog jag inte med utgåvor där ett eller flera av sökorden förekom

- a) utan någon beskrivning (ex. det står i radioprogrammet att en psalm läsas på nynorska)
- b) utan någon attityd kopplad till det/dem (ex. Språknämnden annonserar sina nya representanter för nynorska och bokmål)

och/eller

- c) om en text hade publicerats på nytt t. ex. i söndagstidningen eller i kvällstidningen, dvs. jag räknade inte den samma texten med två gånger till dessa 10 första texter.

Det går alltså att konstatera att jag *inte* har valt de 10 absolut första texter från varje år som innehåller ord *nynorska*, *bokmål*, *landsmål* och/eller *riksmål* utan lämnat bort texter som hör till kategorier som jag har nämnt ovan. Därmed är alla texter i mitt material sådana som innehåller beskrivningar och/eller attityder till ett eller båda skriftspråken. Efter materialinsamlingen hade jag totalt 200 texter. Av dessa begränsade jag materialet vidare genom att välja att analysera endast texter som förekommer i spalter *Lesernes mening* och *Brev til redaksjon*. Jag bestämde mig att fokusera på insändare eftersom de avspeglar människornas attityder bra och passar därför bra för min undersökning.

5 Analys

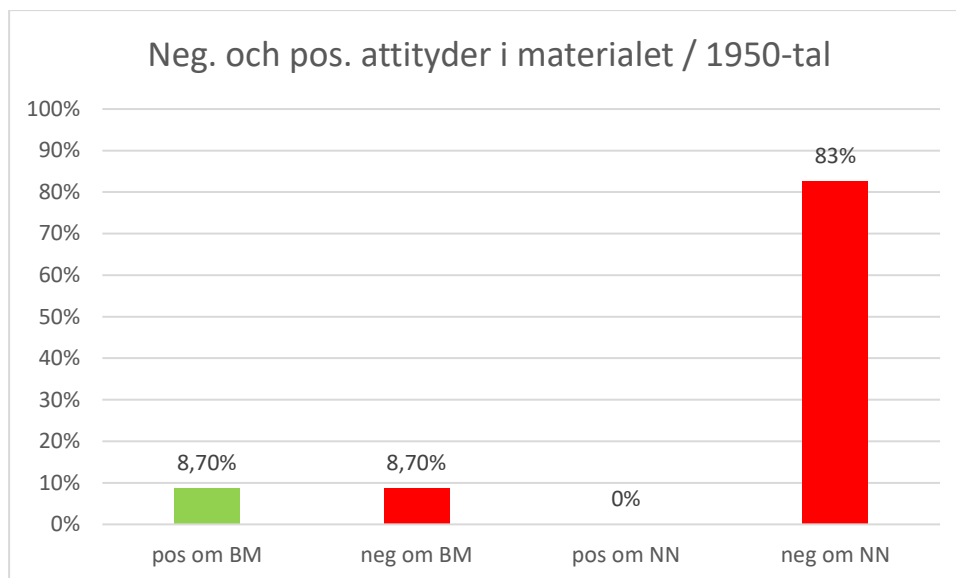
Analysen inleds med kvantitativ översikt över materialet och skillnader mellan 1950- och 70-talen. Jag börjar med att presentera på vilket sätt positiva och negativa attityder har fördelat sig i mitt material från både 50- och 70-talen och därefter i 5.2 redogör för kategorierna i analysen samt presenterar närmare de fyra grupperna som jag har valt att använda för kategorisering av materialet.

I 5.3 fokuserar jag på 1950-talet och går vidare med analys utgående från de fyra kategorierna som jag har indelat materialet i. Därefter presenterar jag material från 1970-talet i kapitel 5.4. Jag avslutar analysdelen med att jämföra dessa två årtionden och lyfta fram möjliga förändringar i attityder och deras förekomst i mitt material.

Jag har tidigare i avhandlingen diskuterat namn av norska skriftspråksvarianter, och det är viktigt att lägga märke till att namn *riksmål* och *landsmål* ersattes av *bokmål* respektive *nynorsk* år 1929 (Almenningen et al. 1987:96). I materialet förekommer det i tillägg till termer *nynorsk* och *bokmål* också de gamla termerna *riksmål* och *landsmål*, men i min text kommer jag att använda termerna nynorska och bokmål. Dessa gamla namn är synliga i några av exemplen ur materialet, och det är viktigt att notera att dessa namn i det här fallet hänvisar till de nutida termerna och betyder således samma sak.

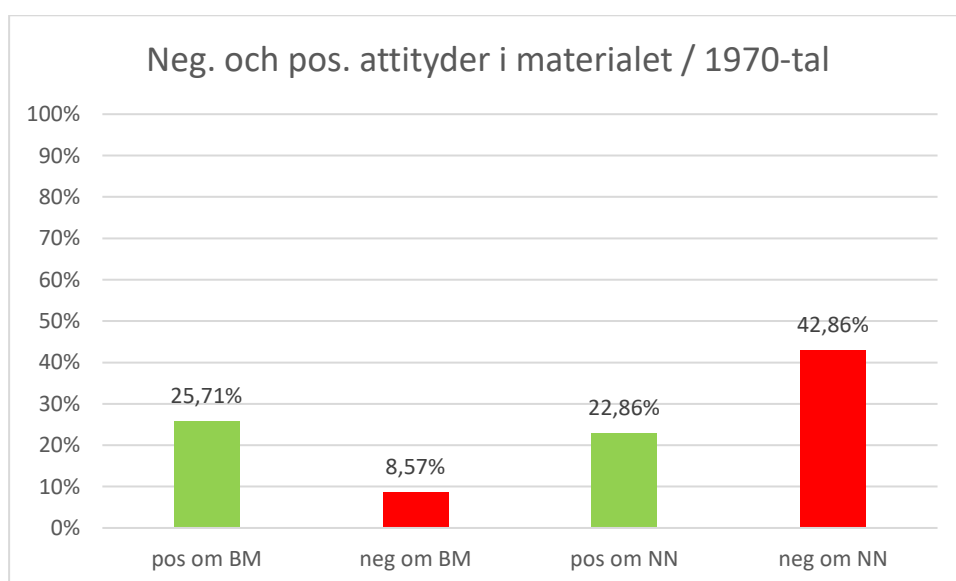
5.1 Kvantitativ översikt

Det material från 1950-tal som jag kommer att analysera i min avhandling innehöll totalt 23 attityder kopplade till nynorska och/eller bokmål. Betydande här är speciellt det att alla insändare i materialet från 1950-tal innehöll negativ inställning till nynorska eller dess föregångare, landsmål. Figur 1 visar att största delen (91 %) av alla attityder är negativa, och största delen av negativa attityder är om nynorska (83 % av alla attityder). Det förekommer inga positiva tillkopplingar till nynorska. Om bokmål skrivs det relativt lite (sammanlagt 17 %) och av 23 attityder förekommer det totalt 2 positiva och 2 negativa kommentarer om bokmål på 1950-talet.

Figur 1 Procentandel positiva och negativa attityder om bokmål och nynorska i material från 1950-talet.

Figur 2 visar förekomsten av attityder på 1970-tal, där totalantal attityder i insändare är 35. Lite mindre än halvparten av attityder består av negativa inställningar till nynorska (43 %) men det har också skrivits betydande mycket positivt om nynorska (23 %). Vad gäller bokmål är förekomsten av positiva attityder större än förekomsten av de negativa – sammanlagt 12 insändare innehöll attityder till bokmål, varav 9 var positiva.

Figur 2 Procentandel positiva och negativa attityder om bokmål och nynorska i material från 1970-talet.

Totalantal attitydtillkopplingar i min undersökning är inte så bred att en pålitlig kvantitativ analys kunde föras, och det är inte heller syftet här, men siffrorna och diagrammen ovan ger en bra översikt över läget på 50- och 70-talen. Skulle man vilja göra mera djupgående kvantitativ analys skulle den krävas ett mycket större material.

Som figurerna ovan visar, är antal texter med negativa attityder större än antal texter med positiva attityder i båda årtiondena. Detta kan delvis förklaras med människornas natur att hellre påpeka det negativa och fokusera på det som inte fungerar än att ge ros och skriva om det som de redan är nöjda med. Också när man tänker på Norges språksituation på 1950- och 70-tal, då norska skriftspråk inte hade sina nuvarande statusar, var det viktigt att lyfta fram språkpolitik och därmed missnöje över det som ansågs vara ”fel” i skriftspråksvarianter.

5.2 Kategorier för analys

För att kunna göra analysen mångsidigare och för att kunna analysera materialet djupare har jag delat insändare i fyra grupper, vilka presenteras i det här kapitlet. Först och främst fungerar dessa kategorier bra för att tydliggöra materialet och därmed analysen, men de erbjuder också en till nivå att granska potentiella skillnader mellan 1950- och 70-tal. På det sättet blir resultat också tydligare och intressantare. Efter att ha gett en presentation över kategorierna går jag vidare till analysen.

Kategorin *språket i medier* innehåller de insändare från mitt material som innebär åsikter om nynorska och bokmål använt i medier, t. ex. i *Norsk Rikskringkasting* (NRK), tidningar, nyheter, radio mm. Den här kategorin är den mest populära i båda årtiondena (se figur 3 och figur 4) och en logisk förklaring till det kan vara att skriftspråket är synligt för normmän just i medier. Också det att medier i allmänhet kan anses vara representant för det rätta skrivsättet gör att människor reagerar på det språket som förekommer i medier – medier har stark påverkan på människor och om mediespråk inte motsvarar de språknormer som normmän (speciellt anhängare av antingen nynorska eller bokmål) följer, är det nästan naturligt att det väcker tankar och diskussion.

Till kategorin *språket i skola och läroböcker* hör de insändare från mitt material som handlar om attityder om nynorska och bokmål gällande skoldomänen, dvs. det språk som förekommer i läroböcker, det språk som barn undervisas i eller de former av skriftspråk som barn måste lära sig och använda. Att antalet insändare i denna kategori är också någorlunda stor

överraskar inte. Det är mest föräldrar som skriver och kritiserar språket i skolor och läroböcker, vilket är vid sidan av medier ett av de viktigaste domäner vad gäller språkets makt. Temat väcker diskussion eftersom språknormer som lärs ut till barn kan ses representera de normer som sannolikt kommer att etableras i språket med tanke på framtiden. I Norges situation var denna skolspråkdiskussion viktig också med tanke på hur ostabil situationen med nynorska och bokmål var på den tiden, och hur stor påverkan det kunde ha haft att undervisa barn att använda bara det ena skriftspråket, med tanke på hela språkstriden.

Kategorin *lexikon* innehåller attityder från skribenter som har kommenterat språkstriden och handlar lexikaliska teman i sina insändare. Som konstaterat i teoridelen, vid rättskrivning i 1938 skedde det mycket förändringar i ordförråd, och till exempel valfria former för flera ord presenterades (Torp & Vikør 1993:223). Vissa tyckte att dessa valfria former inte var bra och att de var förvirrande eller kom direkt från andra språk som svenska eller danska, vilket heller inte accepterades av alla. Också förändringar till exempel i substantivändelser eller verbböjning var teman som väckte diskussion, speciellt på 1950-talet då dessa förändringar var relativt nya (jämför med 1970-talet då de var redan mera etablerade och normmän hade vant sig till dem).

Till kategorin *uttal* hör ord som har enligt skribenter av insändare uttalats fel eller som på ett sätt inte hör hemma i nynorska och/eller bokmål enligt skribenter. Den här kategorin är relativt liten men ändå intressant att ha med i analysen. Eftersom nynorska och bokmål är *skriftspråk* och därmed finns inte i talat form, är det i alla fall klart att något som är skrivet på nynorska eller bokmål kan också läsas så att utflödet påminner om någondera skriftspråksvariant. Att detta skrivs om i insändare är intressant eftersom det visar att normmän var på riktigt engagerade i språkstriden och var ivriga att lyfta fram nynorsk- eller bokmålsrelaterade ”fel” som förekommer också i talat språk.

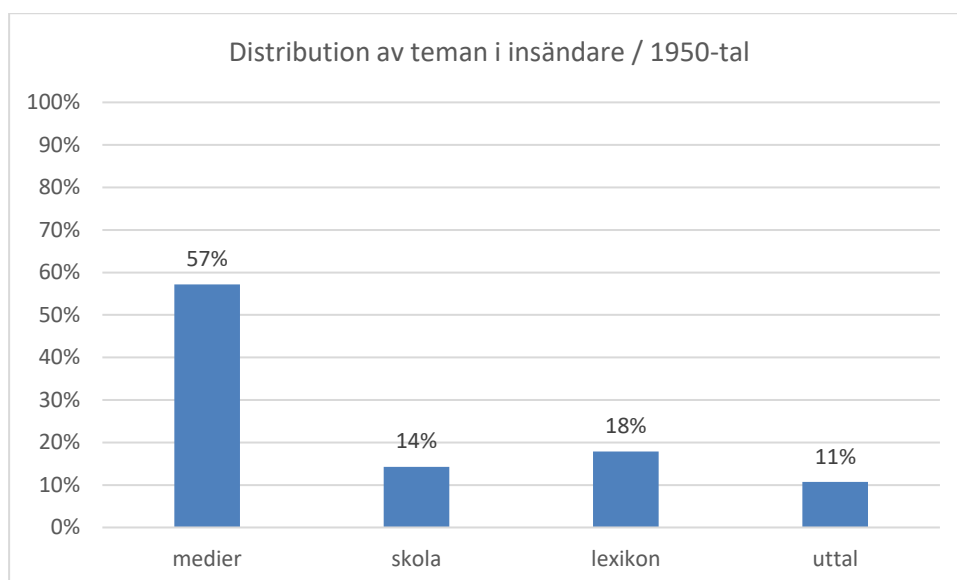
Utgående från dessa fyra kategorier kommer jag att analysera materialet samt ge exempel om varje kategori ur *Aftenposten*. Analysen inleds med 1950-talet och därefter fortsätter jag med att presentera resultat från 1970-talet.

5.3 1950-talet

Efter andra världskriget behövde rättskrivningsregler från 1938 fastställas och Norge hade behov för en fast språknämnd (Almenningen et al. 1987:105–108). År 1951 skapades *Norsk språknemnd* vars syfte var bland annat att kontrollera språket i läroböcker. Läroboksnormen

togs i bruk år 1959, och därför kan 50-talet anses vara en viktig tidsperiod med tanke på Norges språkliga situation – normerna hade etablerats men skriftspråk hade inte ännu fått sina slutliga, fasta former eller en fast ställning i landet. (ibid.:114–115.) Sådan här osäkerhet på den språkliga fronten är mer sannolik att skapa diskussion än situationen där språknormerna och varianterna har redan fasta ställningar och har kanske haft det i flera decennier.

I det här kapitlet analyserar jag materialet från 1950-talet utgående från de fyra kategorier som jag har presenterat i kapitel 4.3 samt närmare i föregående kapitel 5.2. Jag inleder med att jämföra förekomsten av insändare i varje kategori. Därefter fortsätter jag med att fokusera på varje kategori. Jag presenterar resultat i förhållande till mina forskningsfrågor samt belyser med exempel ur *Aftenposten*.

Figur 3 Distribution av teman i kategorierna i insändare på 1950-talet.

Som syns i figur 3, är antalet insändare skrivna om språket i medier störst i materialet från 1950-talet. Av sammanlagt 28 insändare är 16 om medier, där andra kategorier är nästan lika stora med varandra (skola med 4, lexikon 5 och uttal 3 insändare). Att *språket i medier* är tydligt den mest dominerande kategorin är inte en överraskning. Redan på 50-talet har medier nådd nästan alla människor i form av radio, tv, tidningar med mera. Eftersom medier är och har varit en del av vardagen, överraskar det inte att så många insändare handlar om mediespråk – något skribenten har hört eller sett och som hen tycker är fel. Också det att medier når så pass många människor kan skapa oro; hör man ”felaktigt” bruk av norska i riksmidier kan man tänka att detta kommer att bli det nya normala sättet att använda språket,

och därför anser man det viktigt att reagera på det. Det är nog omöjligt att veta vilka grunder skribenter av insändare har haft och det är inte något jag kommer att analysera i min avhandling, men en möjlig förklaring till mediernas dominans är sannolikt just det att de är tillgängliga och vardagliga för de flesta norrmän och däremot erbjuder också mycket att reagera på.

Att antalet insändare gällande så kallat felaktigt uttal av ord, eller ord som enligt skribenten inte hör hemma i norskan är minst, är ingen överraskning. Som konstaterats tidigare, förekommer varken nynorska eller bokmål direkt i talat språk, fastän det finns till exempel dialekter som ligger nära nynorska. Att antalet insändare som handlar om skola och uttal är nästan den samma (skola 4, uttal 3) är nog lite överraskande. Språket som barn lär sig kunde man tänka vara ett viktigt ämne också med tanke på rättskrivningsreformer som skedde ca. 10 år tidigare. Dock när man ser på figur 3 är det ganska klart att skillnaderna mellan alla kategorier, med undantag av *språket i medier*, inte är stora.

5.3.1 Språket i medier

Mestadelen av insändare i den här kategorin innehåller negativa attityder till nynorska. Flera av de klagomålen om nynorska som förekommer i materialet handlar om språket i radio. Skribent av insändare vill framhäva sitt missnöje över något som hen har hört i radion, som i exempel 1 om andakten och bönen *Fader vår* som lästes på nynorska:

- (1) Må vi så ofte ha andakten vår på landsmål? Jeg har en stor bekjentskapskrets av gamle og unge — ingen har lett for å venne seg til et nytt sprog. Og vårt gamle Fadervår. Er det virkelig nødvendig for noen å oversette det? Og alle disse lat'ene «Lat namne ditt helgast» o.s.v. det lyder forvridd. La det bli slutt i al «æva» — og gi oss Igjen vårt gamle Fadervår som vi kan følge med i. (15.2.1958)

Skribenten är inte nöjd med språket använt i andakten. Enligt hen är andakten för ofta på *landsmål* (dvs. nynorska), som hen kallar för ett nytt språk. Genom att påstå att ingen som skribenten känner har lätt att vänja sig vid nynorska, uttalar hen också sin belåtenhet med bokmål, ett språk som man ”kan följa med i”.

Det är flera som tänker i samma banor om nynorskan i radio. I exempel 2 klagar skribenten över nynorska och hur det är oförståeligt för stor del av lyssnare, medan riksmål förstås av alla norrmän.

(2) [...] Jeg benytter anledningen til å fremføre min mest energiske protest mot den overhåndtagende bruk av landsmål i radio Særlig hva meldingene angår. De er ofte uforståelige for den langt overveiende del av lytterne, som er riksmålsfolk. [...] Riksmål forstås av hele Norges befolkning og landsmålsbruk i meldingene har derfor ingen som helst berettigelse. (18.2.1950)

Följande exempel (3) innehåller också lite radikalare åsikter om nynorska i radio:

(3) [...] Når de står i som verst på samnorsk, nynorsk eller hva det nu heter, må jeg slå av radioen, for da enten sovner jeg eller blir mer irritert enn jeg har godt av. (11.3.1950)

I exempel 3 är det klart att nynorska irriterar lyssnaren och hen förhåller sig negativt till det. När man ser på första meningen i exempel 3 är det också intressant att notera hur språksituationen har verkligen varit oklar för norrmän – nya skriftspråksvarianter och också samnorsktanken verkar ha varit förvirrande. Skribenten vet inte vilket term som skulle passa bäst för att beskriva språket i fråga, men samtidigt kan det här visa att skribenten heller inte bryr sig om rätta termer när hen skriver om nynorska, för att också på detta sätt uttrycka negativa attityder till nynorska, dvs. variantens riktiga namn är inte viktigt eftersom varianten i sig anses vara oanvändbar enligt skribenten.

I materialet finns det inga positiva attityder till nynorska, men också bara några få positiva kommentarer om bokmål, som i exempel 4:

(4) [...] Jeg går ut ifra at Aftenposten vil ha et rent og klingende riksmål som vi før hadde. Og at denne Babylons forvirring kommer bort. (25.1.1958)

Skribenten längtar efter rent riksmål (bokmål) och till och med jämför Norges språksituation till babylonisk förbistring efter den bibliska berättelsen där man inte förstår varandras språk. Här är attityder till bokmål positiva och det kommer tydligt fram att skribenten vill heller ha bara bokmål i stället för olika skiftspråksvarianter.

Språket i medier har kommenterats mycket i materialet, och som figur 3 visar är över halvparten av insändare skrivna om språket använt i medier. Största delen av kommentarer handlar om nynorskan och hur den passar inte in i radio. Skribenter vill höra bokmål och ofta är argumenten för det att bokmål förstås av alla norrmän, medan bara en liten del av norrmän förstår nynorska, vilket också syns i exemplen ovan.

5.3.2 Språket i skola och läroböcker

Det är lätt att förstå varför undervisningsspråket kommenteras i insändare. Det är mest föräldrar som är oroliga för sina barn och det språk de kommer att lära sig i skolan. Dåtidens ostabila språksituation har också säkert haft stor påverkan på oron över språk i skola och läroböcker. Det klagas till exempel över vilken språkvariant barn måste lära sig. Insändare nämner exempelvis att barn tvingas lära sig språknormer som inte faller naturliga för dem, eller att barn inte förstår det språket eller den varianten av språket de undervisas i, som är fallet i exempel 5:

- (5) [...] Det er med gru vi hører barna leser ting som: ete graut, katta er dau, kjerka osv. Fra barna var små er de tillært et pent og dannet språk i hjemmet, så de bøker barna i dag får utdelt i skolen, faller vel for de fleste helt unaturlige. Jeg har hørt barn lese etter bøkene, men straks de kom til ord som for dem falt unaturlige, bygde de selv om ordet. Kjerka ble til kirke. Dau ble til død, sjøl til selv osv. [...] Jeg har selv 2 barn i skolen og hører med avsky på den nynorsk de leser og som de selv forstår lite eller intet av. (10.4.1951)

Skribenten beskriver nynorska som något onaturligt för barn och som motsats nämner att barn lär sig hemma ett vackert och hövligt språk som antagligen här är en beskrivning av bokmål. I texten nämns det också att barn förstår lite eller ingenting av nynorska, och att skribenten hör nynorska med avsky. Det kommer alltså tydligt fram att skribenten förhåller sig negativt till nynorska och vill inte att barn ska undervisas i nynorska.

I exempel 5 nämnde skribenten hur nynorska låter onaturligt för barn och hur de byter till ordformer som är naturligare eller mer bekanta för dem. Detta tema fortsätter också i andra insändare, och till exempel i följande exempel (6) lyfter skribenten fram det hur svårt det är för barn att lära sig olika skriftspråk:

- (6) [...] Nåe en har sett hvilken iver det er for å gjøre vanskelighetene større for våre barn i skolen er ikke det å undres over. [...] Skal et barn lære norsk på et vis som ikke faller naturlig må det nødvendigvis skaffe adskillig mer arbeide. Blir en norsk unge mer nordmann om han blir tvunget til å skrive og lære kanskje tre forskjellige former? Riksmål må han jo kunne, det leser han kanskje hver dag i avisene. (2.2.1959)

Här argumenterar skribenten att barn måste jobba hårdare när de måste lära sig flera skriftspråkvarianter i stället för bara en. Hen nämner att det är ingen vits att lära sig norska på ett sätt som inte är naturligt för en, men att bokmål används ofta och är bra att kunna. Här är det intressant att se att bokmål anses vara den viktigaste varianten, och skribenten själv tycker att andra skriftspråksformer är bara förvirrande och skapar onödigt besvär för barn.

Centralt för alla insändare i denna kategori är att nynorska i undervisningen kritiseras. Nynorskan påstås skapa förvirring och vara onaturligt för barn som har vuxit upp med bokmål. Samtidigt är det möjligt att tolka att skribenter av insändare tänker positivt om bokmål. Betydande här är att ingen av insändare i materialet innehöll något positivt om nynorska som undervisningsspråk, och det beror troligen på att dessa insändare är publicerade i *Aftenposten* som ges ut i Oslo. Dels är det säkert på grund av att för invånare i huvudstadsregionen är det just bokmål som är den mest naturliga varianten, dels kanske det att *Aftenposten* har fått välja hurdana texter de vill publicera. Som tidning med tidigare konservativ värdegrund (Garvik et al. 2023) kan det vara möjligt att *Aftenposten* i språkstriden ville lyfta fram det positiva i bokmål. Frågade man om skolspråk till exempel på Vestlandet skulle svar kanske vara lite annorlunda och bokmål skulle möjligen anses som den obekanta och svåra varianten av dessa två skriftspråk.

5.3.3 Lexikon

Var och en insändare i kategorin *lexikon* innehöll negativa attityder till nynorska. Något som kom upp i flera insändare var kritik mot ord som enligt skribenter kom direkt från andra språk, som till exempel svenska eller danska. Dessa lånord från andra nordiska språk ansågs nästan som hot mot norskan, och väckte mycket diskussion. En grund kan ha varit stort intresse för ett sårnorskt skriftspråk och nationalromantiken, som också Aasen var intresserad av då han fick idén om ett nytt norskt skriftspråk (Seip 1971:39). I följande exempel (7) kritiseras nynorska utgående från svenska lånord i språket:

- (7) Undan — på norsk unna — kjenner vi fra Belmans «Undan ur vägen». Det ble brukt forleden dag på nynorsk i Kringkastingen, lett or ubesværet som om det hørte hjemme i nynorsk. Har vi ikke noen institusjon som kan holde nynorsk rent for fremmede innslag? Svensk er utmerket, men det passer ikke som pynt i et annet sprog. (12.1.1956)

Skribenten vill avskaffa influenser av främmande ord i nynorskan, och kritiserar språket just därför.

I följande exempel (8) kritiseras valfria formerna som presenterades i 1938s rättskrivningsnormal som alternativ till redan etablerade ordformer (Torp & Vikør 1993:223):

(8) [...] Jeg vil gjenta at hovedansvaret for det nåværende sproglige kaos må legges på dem som fikk innført det overveldende antall valgfrie former i rettskrivningen av 1938 og derved gir øvregardene anledning til å ødelegge riksmålet ved å putte inn alle tillatte landsmålsord og -vendinger. (12.2.1955)

Skribenten beskriver situationen i Norge som språklig kaos och beskyller 1938-rättskrivningen. Hen påstår att bokmål är förstört av nynorska ord. Exempel 8 visar tydligt hur dessa valfria former skapade förvirring och var inte accepterade i språket.

5.3.4 Uttal

Fast kategorin *uttal* inte innehåller mycket insändare, är det intressant att ha med också den här gruppen i analysen. Fast avhandlingen handlar om skriftspråk är uttalet relaterad till ämnet, på grund av att till exempel radion sänder nyheter eller psalmer som läsas högt ur en eller annan text, och då är texten skriven på någon skriftspråksvariant.

I följande exempel (9) kritiserar skribenten nynorska och uttalet av en nyhetsuppläsare som skribenten påstår tala nynorska. Skribenten skriver särskilt om användning av tjockt l, som hen tycker att inte hör hemma i nynorskan.

(9) Mange lyttere får ofte en følelse av at en av Kringkastingens nyhetsutsendere kl. 19.10 (nærmere angitt programredaktør Lyche) i sin nynorsk bevisst legger an på å vulgarisere nynorsken mest mulig, særlig nesten alle ord hvor det er mulighet for a uttale tykk l. Til sammenligning kan fremholdes red.sekretær Kirans visstnok korrekte nynorsk, hvor alt som heter tykk l er bannlyst - selvfølgelig. Derfor blir også hr. Kirans nynorsk nesten en nydelse å hore på sammenlignet med hr. Lyches. Dessuten er ikke hr. Lyche konsekvent, for plutselig kommer samme ord igjen, med alm. uttalt l. (Han blir forresten mer og mer konsekvent, altså verre og verre.) [...] En aften i begynnelsen av denne måned var det særlig ille. Jeg noterte i farten følgende ord med tykk l: folk, innsamlinga, klokka (selvf.) tolv(!), avtale, spørsmål, forsamlinga, bladet. kjøleskipet, fleirtalet(!), formålet, kol, fleire,

utkopling, likevæl, og Stockholm — tenk Stockholm! Jeg tenker svenskene er henrykt. [...] Jeg trodde forresten ikke at tykk l eksisterte i et korrekt nynorsk (eller landsmål). Men hr. Lyche gjør ihvertfall det store flertall av lytterne den tjeneste å holde vedlike en varm og inderlig motvilje mot nynorsken. (24.2.1953)

Skribenten jämför två nyhetsuppläsare – den ena som använder tjockt l och den andra som inte gör det. Hen beskriver uttalet utan tjockt l som korrekt nynorska och nämner till slut också att hen inte trodde tjockt l hör hemma till korrekt nynorsk. Saken irriterar skribenten tydligen i hög grad, eftersom hen nämner också flera exempel där hen har hört tjockt l i bruk i nyhetssändningar.

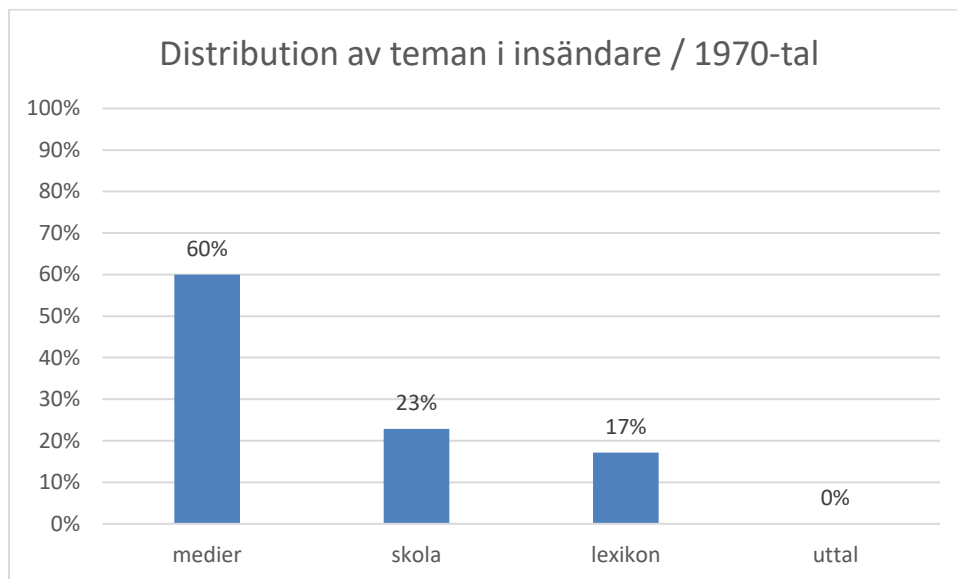
Uttrycket *att tala nynorska* eller *att tala bokmål* förekommer överraskande mycket i materialet. I exempel (9) är det också intressant att lägga märke till hur skribenten skriver om det att någon talar nynorska, fast det flera gånger i den här avhandlingen har konstaterats att nynorska och bokmål är endast skriftspråk. Samtidigt är det också intressant att ett sådant fenomen som tjockt l – som av naturliga grunder endast förekommer i talat språk – väcker diskussion i samband med språkstrid gällande skriftspråk. Att uttala ett fonem (i detta fall en bokstav) är annorlunda än att läsa högt ur en text skriven på nynorska. Det hur människor uttalar olika ord har inte direkt något med nynorska eller bokmål att göra, och därför är det intressant att se att detta fenomen har tagits upp i insändare.

5.4 1970-talet

Jämfört med 1950-talet var språksituationen i Norge lite annorlunda. Efter andra världskriget hade nynorskans popularitet minskats och antalet elever med nynorska som huvudmål gått ner, mest på grund av sammansättning av skolor och brist på nynorska läroböcker. Staten stiftade lagar som krävde publicering av läroböcker på båda skriftspråksvarianter och nynorskans ställning blev så småningom allt fastare. År 1971 var NRK tvungen att publicera minst 25 % av skriftlig material på nynorska. (Vikør 2022a.)

I det här kapitlet presenterar jag analysens andra del som består av analys av materialet från 1970-talet. Jag går genom materialet utgående från samma kategorier som tidigare. Närmare presentationer av kategorier samt kriterier för dem ges i kapitel 5.2. Som framkommer i figur 4 är språket i medier också här den rådande gruppen med totalt 60 % av alla insändare. Däremot förekommer det ingen insändare som gäller uttal. Kategorier *språket i skola* samt

lexikon inneholder næstan lika stor mängd av insändare, men ändå betydande färre än *språket i medier*.

Figur 4 Distribution av teman i kategorierna i insändare på 1970-talet.

Totalantal insändare i materialet från 1970-talet var 35, varav 21 handlar om språket i medier. Kategorier *språket i skola och läroböcker* samt *lexikon* innehåller 8 respektive 6 insändare. På 70-talet skrivs det också positivt om nynorsk och bokmål. Jämfört med 50-talet där det inte förekom ingen positiv attityd till nynorska, är detta en betydande skillnad och kan bero på att språkstriden hade lugnat sig ner från det som den var på 1950-talet. Jag kommer dock föra en jämförande analys av resultat från 50- och 70-talen närmare i kapitel 5.5.

5.4.1 Språket i medier

De insändare som uttrycker positiva tillkopplingar till bokmål eller där skribenten försvarar bokmål utgör den största delen av materialet, och likadant är det också i alla andra kategorier. Exempel 10 är inte ett undantag – skribenten är glad över att hen har hört det som hen tycker är felfri norska, alltså bokmål, på radion:

- (10) [...] Spesielt syns jeg det har vært deilig å høre et så kultivert og feilfritt norsk (for riksmålet er mitt norske morsmål). [...] Jeg synes det ville være en god idé å la disse opplesningene gå inn i skoleradioen, så barna kunne lære litt om hvordan kultivert og kunstnerisk god norsk skal være. Sprogutviklingen i dette land går, synes det meg, dit hen at ingen kan snakke et feilfritt og kultivert sprog, enten det nå er riksmål eller landsmål. [...] (15.2.1975)

I insändaren kritiseras det språkutveckling i Norge, och skribenten tycker att språket utvecklas åt fel håll, och att det gäller både nynorska och bokmål. Det som också är intressant här är hur skribenten beskriver det språk som hen har *hört* på radion, men hänvisar ändå till *riksmål* och *landsmål*, alltså skriftspråk. Det är omöjligt att veta vilka sändningar skribenten har hört på och vilka hen har reagerat på. Därför är det också svårt att säga om dessa sändningar har till exempel varit sådana där något läses utifrån en färdig skriven text eller om den som har pratat på radion har bara använt sin egen dialekt. Kanske har dialekten varit exempelvis *oslomål* och därför har skribenten kopplat talesättet till bokmål. Fast det inte är möjligt att få veta vilka typer av radioprogram skribenten har hört på, är det intressant att notera hur vanligt det har varit att använda sådana här uttryck som *lyssna* och *höra på* fast man pratar om skriftspråk, vilka i princip borde vara endast i skriftlig form i stället för muntlig.

Också i exempel 11 skrivs det om nynorska och hur man måste *höra* på det på radion. I exemplet (11) konstaterar skribenten att nynorska är bara ett artificiellt språk som ingen tycker om.

- (11) [...] Og hva er nynorsk: et kunstprodukt som må støttes økonomisk for å holdes oppe. [...] Gallupundersøkelsen tidligere i år viste at 91 pst. skrev riksmål. Hva er så det reelle grunnlag for de 25 pst. i NRK? [...] Kan forøvrig noen påstå at det ikke er tvang daglig å måtte høre på et mislikt og ofte uforståelig nynorsk sprog, som dertil fremføres i NRK av iallfall noen reportere med et stemmebruk som man gruer seg for å lytte til. En av dem, forøvrig dyktig sådan, har da også innrømmet at «det skal godt gjerast» å venne seg til røsten hans. Ja, det skal godt gjøres ikke å reagere når det attpåtil i den senere tid ikke er bare den ene av våre sanser, men to, som protesterer på det kraftigste. A t d e t g å r a n? [...] (7.1.1971)

Här är det heller inte möjligt att veta om skribenten menar reporters dialekt, men eftersom skribenten nämner ”reportere med et stemmebruk som man gruer seg for å lytte til” kunde man anta att det handlar mera om dialekt som kanske motsvarar nynorska eller är typiskt för ett område där nynorska dominerar som skriftspråk. Hur som helst är skribenten missnöjd med nynorskan, och uttrycker negativa attityder till det i sin text. Negativa attityder till nynorska förekommer koncist också i följande exempel (12):

- (12) Vi føres med nynorsk fra morgen til aften i radio og TV. Vi kan ikke alltid slå av. Nyhetssendingene interesserer oss jo. [...] (1.3.1975)

Här är det ganska tydligt att skribenten av den här insändaren inte vill att medier har något alls att göra med nynorska.

Trots negativa kommentarer om nynorska är rådande, skrivs det också positivt om nynorska, som i följande exempel (13) där texten är till och med skriven på nynorska:

- (13) [...] Om det så gjeld nynorsk i «Aftenposten», har språket vorti mykje meir nytta, noko som tener redaksjonen til ære så lenge Noreg har ein så klårt todelt kultur. Måtte berre respekten for den andre kulturformi verta større hjå fleire. (15.1.1973)

I texten påstås det att *Aftenposten* drar nytta av nynorskan när man tänker på Norges tvådelad kultur. Sådana här insändare där man lyfter fram de positiva aspekter inom nynorska förekommer sällan i mitt material, och speciellt insändare som är skriven och publicerats på nynorska.

Fast dessa ovannämnda positiva attityder om nynorska förekommer relativt sällan, finns det ännu flera insändare som innehåller positiva attityder till nynorska i materialet från 70-talet. Följande exempel innehåller sådana här positiva tillkopplingar till nynorska, och exempel 16 innehåller även negativa attityder till bokmål, något som är exceptionellt i materialet.

Skribenten i exempel 14 inleder med att konstatera att nynorska inte är så svårt att förstå:

- (14) Jeg skjønner heller ikke at det er så vanskelig å forstå nynorsk, så veldig stor avvikelse er det ikke. [...] (23.1.1975)

Hen argumenterar att skillnaden mellan bokmål och nynorska är inte så stor, och att det går att förstå båda varianter. I exempel 15 lyfter skribenten fram historiska aspekter:

- (15) [...]Det står nemlig ikke til å nekte at nynorsken er et samlende minste felles multiplum for de aller fleste norske dialekter. Som sådan kan nynorsk brukt i NRK være med på å holde dialektene våre i hevd. Selv om en stor del av den norske befolkning bruker bokmål/riksmål, er nynorsk mer dekkende for deres talemål. I nynorsken finner de igjen mange av de bøyningsformer og mye av det ordtilfang de bruker i sin dagligtale. [...] F.eks. ville jeg, som bokmålsbruker, gå inn for at man benytter nynorsk i NRK i samme utstrekning som nå. [...] (21.1.1976)

Skribenten hänvisar delvis till Aasens arbete och tanken om att nynorskan skulle utgå från normmäns naturliga sätt att tala, samt hur detta skriftspråksvarianten har skapats genom att samla in material från olika delar av landet (Ramsdal 1979:7, se också Seip 1971:39 och Almenningen et al. 1987:62). Skribenten tycker också att nynorskan i riksmidier befrämjar dess existens, samt argumenterar att nynorska är den varianten som bättre motsvarar normmäns sätt att tala, fast en skulle ha bokmål som huvudmål. Det kommer tydligt fram att skribenten förhåller sig positivt till nynorska i medier.

Det som skiljer 1950- och 1970-tal är antalet positiva attityder till nynorska, som är större i materialet från 70-talet. I tillägg till positiva tillkopplingar till nynorska förekommer det också negativa attityder till bokmål som i följande exempel (16):

- (16) [...] Nynorsk/landsmål er kultursprog, akkurat som riksmålet er det. På den annen side: At noen undertiden tror (det radikale) bokmål har noe med kultur å gjøre, må derimot bero på en beklagelig misforståelse. Bokmål er hverken det ene eller det andre; bokmålet er en bastard. [...] (21.1.1976)

Skribenten tycker att bokmål har ingenting med kultur att göra, men betonar att nynorska däremot är ett kulturspråk. Det att ha negativa inställningar till bokmål är viktigt att lägga märke till, eftersom det finns till och med tre insändare från 70-talet som innehåller negativa tillkopplingar till bokmål och som försvarar i sin tur nynorska. I tillägg till exempel 16 skrivs det också om relationen mellan bokmål och nynorska i riksmidier. En skribent menar att det är dumt att klaga över nynorska på NRK, och argumenterar med att hänvisa till procentantal som visar att nynorska sändningar på radio och tv inte ens når kravet på 25 %. Enligt skribenten borde bokmålsfolk fatta hur det är för människor som har nynorska som huvudmål, när största delen av sändningar är på ”det De [bokmålsfolk] mener er norsk” (Aftenposten 15.1.1977).

5.4.1 Språket i skola och läroböcker

Denna kategori skiljer sig inte från andra vad gäller distribution av positiva och negativa attityder om skriftspråken. Mest finns det negativa tillkopplingar till nynorska, men den här kategorin innehåller också för mitt material lite mer sällsynta åsikter om bokmål. Jag börjar med att behandla den rådande linjen, negativa attityder till nynorska, som är synliga i följande exempel:

- (17) [...] Selv har jeg passert de 80, så min skolegang i norske skoler var forlenget ferdig dengang landsmålet, senere omdøpt til nynorsk, ble tvunget inn i skolen. På mine reiser fra Mandal (min mors fødeby) til Kirkenes og fra Halden til vestlandsbyene har jeg aldri truffet et eneste menneske som har snakket dette som sitt morsmal. [...] (11.1.1974)

Exemplen ovan belyser hur de flesta norrmän har tänkt om nynorska på 1970-talet. Flera insändare nämner hur nynorska har varit något som man var tvungen att lära i skolan, och har samma åsikter som skribenten i exempel 17, som argumenterar att hen aldrig har träffat någon som har nynorska som modersmål, och därför drar slutsatsen att det enda rätta språket är bokmål.

Trots att insändare i det här kapitlet är från 1970-talet, tas 1938-rättskrivningen och valfria böjningsformer upp i exempel 18. Skribenten presenterar exempel av ord som böjs på olika sätt och därmed vill belysa hur svårt det är för elever att lära sig dessa förändrade böjningsformer och att det är orättvist att påstå att barn gör fel om de använder böjningsformer som var tillåtna före rättskrivningsreformen i 1938. Följande exempel (18) visar hur skribenten lyfter fram elevers svårigheter med böjningsformer:

- (18) [...] De obligatoriske hunkjønsord skaper fremdeles vanskeligheter i offisiell sprogbruk. Elevene spør hvorfor de ikke kan skrive boken, når avisen er tillatt. Hvorfor er jakken og buksen forbudt, når blusen og drakten er tillatt? Hvorfor er solen, jorden, luften, skyen forbudt når stjernen, natten, kulden, lukten er tillatt? [...] (21.1.1971)

Det är intressant hur ännu flera decennier senare skribenten fortfarande argumenterar mot 1938-rättskrivningen och tycker att böjningsformer som fanns före rättskrivningen borde accepteras. I texten nämner hen att det är orättvist att barn inte får använda det språk som skribenten beskriver som ”naturlig riksmål”. Detta visar att ändringar i rättskrivningen har spelat en stor roll i norrmäns liv, och har haft påverkan också länge efter 1938.

I tillägg till negativitet mot nynorska förekommer det attityder till bokmål, både positiva och negativa. Exempel 19 innehåller bokmålsförsvarande åsikter och är i linje med majoriteten:

- (19) [...] For å komme ut av det sproglige kaos i våre skoler er den eneste naturlige løsning selvfølgelig å basere seg på den tradisjonelle sprogform som har vist sin

levedyktighet, istedenfor å gjøre krampaktige forsøk på å flikke på den konstruerte sprogform som har vært en fiasko. Det er riksmålet som er vårt dominerende brukssprog i næringslivet og i pressen, på scenen og i litteraturen. [...] (4.1.1975)

Skribenten i exemplet ovan beskriver situationen i norska skolor som språklig kaos och föreslår att bokmål borde vara det ena skriftspråket i skolor. En annan skribent (18.1.1971) beskriver nynorska som missledande och något som skolelever är tvungna att lära sig, som också många andra har skrivit i sina insändare. Skribentens attityd till bokmål är dock lite positivare, och hen beskriver bokmål som "litt mindre klosset og tungvint" än nynorska. En annan insändare innehåller i sin tur både positiva och negativa attityder till nynorska:

(20) Kan noen gi meg en noenlunde fornuftig forklaring på at vi i økonomisk gymnas skal ha skriftlig nynorsk i tre år. [...] Det virker som om det er blitt en prinsipp sak å tvangsføre elever med dette faget, og det gjør en ikke særlig mer positivt innstilt overfor sproget, tvertimot. [...] Personlig har jeg ikke noe imot nynorsk, det kan til og med være ganske pent å høre på. [...] (27.1.1975)

Skribenten undrar över varför nynorska måste läras på gymnasienivå, men nämner trots allt att nynorska kan även vara ganska vackert.

I den här kategorin förekommer det också negativa tillkopplingar till bokmål, som är lite mer sällsynt i mitt material. I en av insändare (*Aftenposten* 5.1.1970) debatterar skribenten om hur föräldrar har rätt att välja skolspråket mellan nynorska och bokmål, men ifall de väljer bokmål, är det skolstyrelse som avgör vilken form av bokmål som ska användas – moderat eller radikal. Enligt skribenten är radikalt bokmål "nynorsk på ein annan måte, berre vridnare å lære".

Tvång att lära nynorska i skolor är det som nästan alla insändare som argumenterar mot nynorska har gemensamt. Det finns flera olika argument varför nynorska borde avskaffas från skolor, till exempel påstås det att barn har svårt att lära sig nynorska. Det är lite som är positivt om nynorska i den här kategorin, och insändare fokuserar således till det negativa med nynorska eller det positiva med bokmål, som framkommer i exemplen ovan.

5.4.2 Lexikon

Kategorin innehåller relativt lite material, men den är med i analysen eftersom den innehåller intressanta åsikter om skriftspråk och ger en möjlighet till en intressant jämförelse mellan

årtiondena, till exempel utgående från (speciellt danska och svenska) lånord och i vilken grad de har nämnts i texter. Vad gäller insändare som handlar om lexikon finns det bara negativa åsikter om nynorska i den här kategorin. Om bokmål skrivs det både positivt och negativt.

Bokmål får ros, och bokmålsord beskrivs till exempel som traditionella och välklingande som i exempel 21:

- (21) I løpet av Januar har man gjentatte ganger sett et ukjent og tungvint ord i denne spalte, nemlig «uttale-trykk». Meningen er jo forståelig, men hvorfor ikke bruke det tradisjonelle og velklingende riksmålsord *betoning*? — Er det prefikset «be» som er blitt sft ufordøyelig? (27.1.1970)

Skribenten undrar över varför bokmålsord *betoning* inte kan användas i stället för *uttale-trykk* som då antagligen inte anses vara ett bokmålsord. I en annan exempel (22) diskuterar skribenten grammatik och frasen *i stedet for* som hen menar är danska och därmed inte hör till det norska språket och till bokmål:

- (22) [...] Vårt kjære riksmål har tross all fremmed påvirkning beholdt en nedarvet eiendommelighet som efter mitt skjønn er vel verd å dyrke og hegne om, nemlig den at a b s t r a k t sted fremdeles er maskulinum, mens konkret sted forlengt sogner til det danske n e u t r u m. [...] (13.1.1971)

Skribenten är glad över att bokmål inte har förändrat åt fel håll trots all främmande påverkan. Hen ger instruktioner om ordet *sted* – att det skall få olik genus beroende på ordets betydelse. Skribenten är irriterad över att flera människor använder uttrycket som enligt hen är danska, men skriver i alla fall att när det gäller det abstrakta uttrycket ”har et solid flertall av vårt folk holdt på det særnorske «istedenfor», og det synes jeg alle tilhengere av godt norsk bør holde i hevd” (Aftenposten 13.1.1971).

Som sagt, har det också skrivits negativt om bokmål. Kritik mot bokmål förekommer relativt sällan i mitt material och är därför intressant. Följande exempel (23) handlar om bokmål och dess ändelser samt svenskan i bokmålet:

- (23) [...] Tror virkelig disse menneskene selv at deres «mål» ikke har den samme opprinnelse fordi om de setter «a» en masse steder og ellers staver noen ord litt anderledes? For ikke å snakke om dette hatet til «else»-endelsen som skaper knoteord som f.eks. «forståinga». I herr Rivedals artikkel finner jeg et ord som er

virkelig forskjellig fra riksmål, men det er til gjengjeld direkte svensk! Når skal det bli slutt på alt dette tøyset, og hvor meget koster det oss andre skatteydere? [...] (6.1.1979)

Skribenten är tydligen missnöjd med bokmål och dess ordförråd samt olika ändelser, som till exempel a- och *else*-ändelser. Skribenten påpekar också att hen har noterat ord som inte hör hemma i norskan och som är svenska.

Också i den här kategorin skrivs det negativt om nynorska, som i följande exempel (23):

(24) Nynorsken er full av fremmedord til tross for at dette målføre jo skulle være det norske norske. Men alle disse greske og latinske ordene som benyttes, kan de uten videre underkastes den norske regelen om intetkjønnsordenes uforanderlighet i flertall? «Fleire demokrati», «mange gode program», «dårlige apparat», «lokomotiv» etc. ville lyde mer naturlig hvis flertallsendelse ble brukt. (7.1.1972)

Nynorskan kritiseras och skribenten påstår att språket är full av främmande ord, fast nynorska egentligen borde basera sig på *norskeste norske*. Enligt skribenten är språket fullt av lånord från grekiska och latinska. När man ser på språkhistorien, har skribenten rätt i att lånord till norska har kommit mest från grekiska och latinska (Nordbø & Thorvaldsen 2023). Dessa lånord har kommit till norskan redan under vikingatiden till exempel i handelssammanhang och via kristendomen, men det är viktigt att komma ihåg att både Knudsen och Aasen ville kämpa mot främmande lånord i norskan (Almenningen et al. 1987:31–33 och Vikør 2022b). Det gör också skribenten när hen nämner begrepp *norskeste norske*. Skribenten i den här insändaren har goda argument om nynorskans flertalsändelser.

5.4.3 Uttal

Som framgår i figur 4 finns det inga insändare från 1970-talet som handlar om felaktigt uttal, i jämförelse med 50-talet då ca. 10 % av materialet hade uttal som tema. Kategorin är ändå viktigt att ha med i analysen, eftersom som konstaterats i 5.3.4 förekommer det flera gånger i materialet uttryck som ”att tala nynorska” eller att ”höra bokmål på radion”. Det är intressant att märka att själva norrmän använder dessa uttryck fast de pratar om skriftspråk. På ett sätt står detta i kontrast till det hur motiverade norrmän verkar vara att förvara skriftspråksvarianter och hur ivriga de är att påpeka andras fel eller fel med nynorska

respektive bokmål. Å ena sidan är de mycket intresserade av att diskutera språkfrågan till minsta detalj, men ändå verkar inte bry sig så mycket om *hur* de får det sagt. Det visar att det kanske är viktigare att få fram sina åsikter och att norrmän vill ha lösning till språkstriden i stället för att här fokusera på korrekta uttryckssätt.

5.5 Jämförelse av årtionden

I det här kapitlet ger jag en kort presentation av materialet ur en jämförande synvinkel och klargör för likheter respektive olikheter mellan 1950-tal och 1970-tal vilka presenterades ovan i 5.3 och 5.4. Jag inleder med att fokusera på det kvantitativa vad gäller antal olika attityder samt vilka teman insändare, där attityder förekom, hade, och hur dessa teman förhöll sig till varandra.

På 1950-talet är största delen av attityder till skriftspråken negativa, och vidare handlar största delen av negativa attityder om nynorska. Om man ser på antal attityder (positiva och negativa) till skriftspråk på 50-talet, är det klart att negativa attityder till nynorska är rådande inom det här årtiondet. Å andra sidan förekommer det inte en enda positiv attityd till nynorska. På 70-talet i sin tur är situationen lite annorlunda; insändare med negativa tillkopplingar till nynorska utgör fortfarande den största kategorin, men fenomenet är inte lika rådande som det var på 50-talet. I tillägg skrivs det mycket mera positivt om båda skriftspråksvarianter, och när man jämför till 50-talet, är antalet positiva tillkopplingar i allmänhet större på 70-talet. Det skrivs också lite negativt om bokmål, och procentuellt är antalet negativa attityder till bokmål detsamma på båda årtiondena. Antalet positiva attityder har ökat från 50-talet till 70-talet, och det är också viktigt att lägga märke till att antalet positiva attityder till nynorska utgör en betydande del (23 %) av alla attityder. Viktiga skillnader mellan årtiondena är alltså att det relativa antalet attityder till nynorska har sänkt mot 70-talet, och att positiva attityder till båda skriftspråken har ökat i relation till hela materialet.

Vad gäller distribution av teman i insändare är skillnader inte så stora mellan 50- och 70-tal och teman sprider sig nästan likadant på båda årtiondena i fråga. *Språket i medier* är tydligt den rådande kategorin under båda årtiondena. På 50-tal är andra kategorier än *språket i medier* representerade i nästan lika stor grad (sinsemellan). Situationen är nästan densamma på 70-tal, med undantag för kategorin *uttal* där det inte förekommer ingen insändare. Men ser man på procentandel insändare i *lexikon* samt *språket i skola och läroböcker* har situationen inte förändrat sig från 50-talet.

Typiska teman om mediaspråk på 50-talet är åsikter om nynorska och hur det inte hör hemma i radion eller tv. Det kommenteras mycket hur det är svårt att lyssna på nynorska och att det är svårt att förstå. Norrmän skulle heller lyssna på bokmål som anses vara ”ren” norska. På 70-talet kritiserar det också nynorska utgående från samma argument, och bokmål kommenteras vara felfri norska. Till skillnad från 50-talet förekommer det nog flera positiva attityder mot nynorska och dess användning i medier försvaras t. ex. genom att lyfta fram att de som har nynorska som huvudmål måste tas mera i hänsyn. Nynorskan påstås också vara bättre val eftersom det baserar sig på det naturliga sättet att tala. Bokmål kritiserar på 70-talet och det karakteriseras vara till exempel oklart.

Vad gäller skolspråk förekommer det endast negativa attityder till nynorska på 50-talet, och språket karakteriseras onaturligt. På 70-tal däremot förekommer det också kritik mot bokmål, och det skrivs till exempel att bokmål är svårare för elever att lära sig i jämförelse med nynorska. Nynorska får kritik i var och en insändare från 50-talet när man ser på kategorin *lexikon*. Det är vanligt att kommentera ord och uttryck som anses vara danska eller svenska, och ses som ett hot mot norskan. Åsikter är likadana på 70-talet och nynorska kritiserar på grund av att det innehåller för mycket lånord, men också bokmål och dess ordförråd och böjningsändelser får kritik i insändare.

6 Sammanfattande diskussion

Syftet med denna studie har varit att redogöra för norrmäns attityder till Norges två officiella skriftspråk, nynorska och bokmål, på 1950- och 1970-tal. Som material i min undersökning har jag använt insändare från den norska tidningen *Aftenposten*. Jag har analyserat materialet utgående från Schmieds (1991) modell för attitydundersökning genom att kategorisera materialet för att skapa intressantare och mångsidigare analys. I tillägg till att undersöka hurdana attityder det har funnits till skriftspråk, har jag också jämfört resultat från två decennier för att observera möjliga förändringar i attityder och deras förekomst – har attityder till ett eller båda skriftspråken förändrats kanske mot det positiva eller negativa under 30 år? Den teoretiska bakgrunden i avhandlingen ligger i Norges språkhistoria, uppkomst av två skriftspråk samt hur de har förhållit sig till varandra under tiden.

Först fokuserar jag på attityder och åsikter om nynorska och bokmål. I materialet förekommer det flera olika typer av attityder. Vissa är radikala, argumenterande och baserar sig på känslor mera än fakta. Å andra sidan finns det också attityder som är mindre argumenterande, mera neutrala eller baserar sig på konkreta faktum. Några insändare är skrivna endast med tanke på att delta i diskussion om språkstrid och skriftspråk, vissa handlar om andra teman och innehåller lite mera gömda attityder som kanske framkommer bara i en bisats. Alla de här attityderna är likväl värdefulla, och det är intressant att granska också sådana här lite mera neutralare attityder eller attityder som finns i texten men lite mera mellan raderna (dock inte så att läsaren måste själv tolka texten för att finna åsikter).

Resultaten visar att det finns attityder till båda skriftspråken från båda årtiondena. Materialet präglas å ena sidan av negativa attityder till nynorska, å andra sidan positivitet mot bokmål. Trots allt har attityderna förändrat sig mot det positiva vad gäller båda skriftspråken, som framkommer i 5.5. Vad gäller ton av åsikter, finns det både negativa och positiva attityder till nynorska respektive bokmål. Att nynorska får mest kritik är inte en stor överraskning, men heller är det att kritiken har minskats mot 1970-tal jämfört med 1950-talet. Resultat korrelerar direkt med Norges språkhistoria när man ser på nynorskans popularitet efter andra världskriget då nynorska hade tappat sin popularitet på grund av den tyska ockupationstiden och nya rättskrivningsregler från tyskarna (Torp & Vikør 1993:207). Att nynorska inte var så uppskattad på 50-tal än bokmål syns i antalet negativa insändare om nynorska i *Aftenposten*.

Mot 70-tal hade det skedd flera förändringar i lagstiftningen om språksaken, och nynorskans ställning blev så småningom bättre. Till exempel nynorska skolböcker börjades publicera i samma takt som böcker på bokmål, och NRK tog i bruk kravet om minst 25 % nynorska i deras sändningar från och med år 1971. (Vikør 2022a.) Samtidigt med dessa förändringar och nya lagar som förbättrade nynorskans ställning i relation till bokmåls stark position, skedde det också förändringar i norrmäns attityder till skriftspråk, speciellt nynorska. Som mina resultat visar, är antalet negativa attityder till nynorska minskats betydande från 50-talet till 70-talet. Samtidigt har antalet positiva attityder till nynorska gått upp från inga till åtta, vilket i det här fallet är en stor förändring.

När man pratar om nynorska, är det viktigt att lägga märke till att materialet till min avhandling är hämtad från *Aftenposten*, som är en tidning som publiceras i Oslo, alltså i ett område där bokmål är den rådande skriftspråksvarianten. För att få en fullständig bild av läget med nynorska skulle det krävas att också ta med material från till exempel *Vestlandet* eller andra delar av Norge där nynorska är den dominerande varianten av de två skriftspråken. Det är också möjligt att *Aftenposten* tar ställning till språkstriden och visar sin stöd till bokmål genom att välja att publicera å ena sidan texter som försvarar bokmål och å andra sidan texter som presenterar nynorska med nedsättande ton eller direkt kritiserar språket. Intressant är också det att det inte fanns många texter i mitt material som var publicerade på nynorska, och de som var det, var från 1970-talet.

Det är viktigt att notera att tidningen publiceras i ett bokmålsdominerande område, och man kan anta att de flesta som läser *Aftenposten* har bokmål som deras huvudmål. Likväl när man ser på *Aftenpostens* historia och deras politiska tillkopplingar, kan det också ha varit ett medvetet val att förmedla en positiv bild om bokmål och kritisera nynorska. Till början var *Aftenposten* opolitisk, men under 1940-talet var flera av norska tidningar förknippade med landets politiska partier (Garvik et al. 2023 och Hjeltnes 1990:44). Också *Aftenposten* hade en prägel som konservativ tidning och tidningen har varit en del av pressorganisationen *Den Konservative Presses Forening* vars medlemmar var starkt kopplad till *Høyre*, ett norskt högerparti (Holand et al. 1992:55–56). När man avspeglar resultat till *Aftenpostens* historia kan det också vara möjligt att genom att kontrollera sitt innehåll, också på spalter som består av insändare, vill tidningen ta del i språkstrid och språkdiskussion och lyfta fram sitt eget, mera konservativ och bokmålspositiv synvinkel.

Vad gäller förbindelse mellan språkhistoriska händelser och attityder, kan det konstateras att språkhistoriska händelser är synliga i mitt material i viss mån. Dock måste man vara uppmärksam på att det inte är möjligt att veta i vilken grad dessa förändringar i attityder korrelerar till språkhistorien, och i vilken grad är det bara fråga om tillfällighet. För att närmare granska detta borde man ha ett mycket större material och göra mera omfattande kvantitativ analys om i hur stor grad attityder och språkhistoriska händelser faktiskt står i samband. Det kan dock sägas att den mera kaotiska språksituationen på 1950-tal syns i materialet, och då situationen på 70-tal var mera etablerad på grund av nya språklagar och grundandet av nya språknämnder för att kontrollera situationen med två skriftspråk, var också attityder till bokmål och nynorska mångsidigare och till exempel antalet negativitet mot nynorska hade minskat betydande från 50-tal till 70-tal. Man kan tänka att människor möjligen hade vant sig lite mera till den nya språksituationen och till exempel nynorska sågs inte längre som ett hot mot bokmål, utan tanken om två skriftspråk togs emot med mindre motsättande.

Slutligen kan man konstatera att hypoteser om att det kommer att finnas mycket mera negativa attityder om nynorska än bokmål stämmer, speciellt när man ser på 1950-talet där 83 % procent av hela materialet innehöll negativa attityder till nynorska. Också förmodanden om att *Aftenpostens* historia som bokmålsförsvarande tidning syns i materialet stämmer, fast som diskuterats tidigare, kan man inte med full säkerhet säga vilka de bakomliggande grunder för den här konfrontationen mellan bokmål och nynorska är. Materialet avspeglar den norska språkhistorien och insändare tar upp ämnen som var aktuella för dåtida språkstrid och diskussion.

Litteratur

- Almenningen, Olaf m.fl., 1987: *Språk og samfunn gjennom tusen år: ei norsk språkhistorie*. Universitetsforlaget.
- Bull, Tove, 2019: The two Norwegian official written standards, bokmål and nynorsk. Linguistic and ideological implications of national bilingualism and biliteracy. <https://doi.org/10.30661/afinlavk.79335> (Hämtad: 16.4.2023)
- Eide, Martin, 1995: *Blod, sverte og gledestårer. Verdens Gang 1945–95*. Oslo: Chr. Schibsteds Forlag A/S
- Eide, Martin, 2023: Norsk presses historie. VG i Store norske leksikon på snl.no. <https://snl.no/VG> (Hämtad: 8.9.2023)
- Garvik, Olav; Pettersen, Øyvind Breivik; Smith-Meyer, Trond, 2023: Aftenposten i Store norske leksikon på snl.no. <https://snl.no/Aftenposten> (Hämtad: 8.9.2023)
- Gundersen, Dag; Nordbø, Børge; Venås, Kjell, 2022: urnordisk i Store norske leksikon på snl.no. <https://snl.no/urnordisk> (Hämtad: 16.9.2023)
- Gundersen, Dag; Nordbø, Børge; Venås, Kjell, 2023: mellomnorsk i Store norske leksikon på snl.no. <https://snl.no/mellomnorsk> (Hämtad: 16.9.2023)
- Hellspång, Lennart, 2012: *Metoder för brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Hesmondhalgh, David, 2006: *Discourse analysis and content analysis*. I: Gillespie, M. & Toynebee, J. *Analysing Media Texts*. Berkshire: Open University Press.
- Hjeltnes, Guri, 1990: *Avisoppjøret etter 1945*. Oslo: Aschehoug
- Holand, Johan E. m.fl., 1992: *Presse med mening. Den Konservative Presses Forening 1892–1992*. Oslo.
- Hämäläinen, Juha, 1987: *Laadullinen sosiaalitutkimus käytännössä: Johdatus laadullisen sosiaalitutkimuksen "käsiyötaitoon"*. Kuopio: Kuopion yliopisto, sosiaalitieteiden laitos.
- Keturi, Krista, 2015: *Attityder till finska språket och språklig identitet på Åland – en analys av åländska tidningar*. Jyväskylä universitet. Institutionen för språk. Pro gradu -avhandling. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/45476/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201503091443.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Hämtad 13.11.2023)
- Magerøy, Hallvard; Nordbø, Børge; Thorvaldsen, Bernt Ø.; Venås, Kjell, 2023: norrønt i Store norske leksikon. <https://snl.no/norr%C3%B8nt> (Hämtad: 16.9.2023)
- Nesse, Agnete, 2013: *Innføring i norsk språkhistorie*. Cappelen Damm As.

- Nordbø, Børge; Thorvaldsen, Bernt Ø.; Venås, Kjell, 2023: moderne norsk i Store norske leksikon. https://snl.no/moderne_norsk (Hämtad: 16.9.2023)
- Ramsdal, Leif, 1979: *Norsk språkhistorie 1814–1979*. Møre og Romsdal distrikthøgskole.
- Schmied, Josef, 1991: *English in Africa: an introduction*. New York: Longman.
- Seip, Didrik Arup, 1971: *Liten norsk språkhistorie*. Oslo: Aschehoug.
- Simonsen, Kjetil Braut; Sæveraas, Torgeir Ekerholt, 2023: Nasjonal Samling i Store norske leksikon på snl.no. https://snl.no/Nasjonal_Samling (Hämtad: 15.9.2023)
- Solheim, John; Syvertsen, Trine, 2023: norsk presses historie i Store norske leksikon på snl.no. https://snl.no/norsk_presses_historie (Hämtad: 11.9.2023)
- Store norske leksikon 2005 - 2007: Tidens Tegn - morgenavis i Store norske leksikon på snl.no. https://snl.no/Tidens_Tegn_-_morgenavis (Hämtad: 8.9.2023)
- Store norske leksikon 2005 - 2007: Frisinnede Venstre i Store norske leksikon på snl.no. https://snl.no/Frisinnede_Venstre (Hämtad: 11.9.2023)
- Tieteen termipankki 23.10.2023: Filosofia: argumentaatioanalyysi. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:argumentaatioanalyysi>. (Hämtad: 23.10.2023)
- Torp, Arne; Vikør, Lars S., 1993: *Hovuddrag i norsk språkhistorie*. Ad notam Gyldendal.
- Tuomi, Jouni; Sarajärvi, Anneli, 2009: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vikør, Lars S., 2022a: nynorsk i Store norske leksikon på snl.no. <https://snl.no/nynorsk>. (Hämtad: 25.9.2023)
- Vikør, Lars S., 2022b: bokmål i Store norske leksikon på snl.no. <https://snl.no/bokm%C3%A5l> (Hämtad: 27.9.2023)

Lyhennelmä

Tutkimuksen taustaa

Varhaisimmat merkit kirjoitetusta kielestä Pohjoismaissa ovat riimuja 200-luvulta e.Kr. Vähitellen kieli kehittyi, ja esimerkiksi murteet alkoivat kehittyä jakaen Ruotsin ja Tanskan itäpohjoismaiseen ja Norjan länsipohjoismaiseen murreryhmään. (Almenningen et al. 1987:20–21, 23–26.) Vähitellen riimuista siirryttiin kohti latinalaisia kirjaimia muinaisnorjan aikakaudella, ja muuttuneiden yhteiskuntarakenteiden myötä esimerkiksi kirkko ja kaupankäynti asettivat uusia vaatimuksia kirjakielen kehitykselle (Almenningen et al. 1987:28 ja Nordbø & Thorvaldsen 2023). Tämä johti tietynlaisten kirjoitusstandardien kehittymiseen, tosin standardit olivat keskenään hyvin erilaisia johtuen eri murteista (Almenningen et al. 1987:31–33).

Mustan surman aikana 1350-luvulla monet maan kirjoitustaitoiset kuolivat, mikä johti myös muutoksiin kirjakielessä. Vanhat ja konservatiiviset normit vaihtuivat uusiin, ja uusi sukupolvi alkoi kirjoittaa puhekielen kaltaista kieltä. (Nesse 2013:55–56.) Unioni Tanskan kanssa vuonna 1397 johti kuitenkin siihen, että maan kirjakieleksi muodostui tanska (Torp & Vikør 1993:117). 1600-luvulle tultaessa kaikki kirjalliset dokumentit olivat tanskaksi ja yläluokka muodostui tanskalaisista. Tavoitteena oli yksi yhteneväinen kirjakieli, ja tanskan kirjakieli vakiinnutti asemaansa Norjassa. (Almenningen et al. 1987:44–45.) Vuonna 1814 unioni Tanskan kanssa purkautui ja Norja siirtyi valtioliittoon Ruotsin kanssa, julistautuen kuitenkin itsenäiseksi valtioksi (Torp & Vikør 1993:119 och Nordbø et al. 2023). Tanskan kieli pysyi kuitenkin käytössä etenkin virkamiesten ja papiston keskuudessa sekä koulujen opetuskielenä (Almenningen et al. 1987:52).

1830-luvulla nationalismi nosti päätään ja Norjassa heräsi ajatus omasta kirjakielestä vastapainona tanskaa muistuttavalle kielelle. 1800-luvun ongelmalliseen kielitilanteeseen esiteltiin kolme mahdollista ratkaisua. Ensimmäisenä vaihtoehtona oli jatkaa tanskan käyttämistä kirjakielenä kuten aiemmin. Toisena vaihtoehtona esiteltiin tanskan kielen muuntelu lisäämällä norjalaisia sanoja, äänneitä ja taivutusmuotoja. Kolmas mahdollisuus oli kehittää täysin uusi kirjakieli, joka perustuisi norjan eri murteisiin. (Ramsdal 1979:6–7.) Tähän tehtävään tarttui opettaja ja alemman yhteiskuntaluokan edustaja Ivar Aasen, ja häntä voidaankin kuvailla uusnorjan perustajaksi (Almenningen et al. 1987:pass.). Aasen tutki norjan murteita ja huomasi yhteyden murteiden ja muinaisnorjan välillä. Tutkiakseen murteita

paremmin matkusti hän ympäri Norjaa keräten piirteitä eri murteista vuosina 1842–1846. Aineistonkeruun ja sen työstämisen jälkeen Aasen julkaisi kielioppikirjan sekä sanakirjan, joissa hän halusi korostaa muinaisnorjan ja murteiden yhteyttä. (Almenningen et al. 1987:62–63 ja Seip 1971:39.) Vuonna 1850 Aasen alkoi rakentamaan uudelle kirjakielellensä normaalimuotoa, ja ensimmäinen versio uusnorjasta esiteltiin vuonna 1853 julkaistussa kirjassa *Prøver af Landsmaalet i Norge* (Almenningen et al. 1987:65 ja Torp & Vikør 1993:146). Monet norjalaiset pitivät uusnorjasta, sillä siinä erot kirja- ja puhekielen välillä olivat pienemmät kuin aikaisemmassa kirjakielessä. Vähitellen uusnorja alkoi levitä ja se hyväksyttiin viralliseksi kirjakieleksi kirjanorjan rinnalle vuonna 1885. (Ramsdal 1979:8–9.) Uusnojan suosio laski kuitenkin huomattavasti toisen maailmansodan jälkeen, ja sen asema alkoi parantua vasta 70-luvulle tultaessa (Torp & Vikør 1993:207 ja Vikør 2022a).

Vaihtoehtona Aasenin kehittämälle uudelle kirjakielelle esitettiin tanskalaisen kirjakielen norjalaistamista (Vikør 2022b). Tätä ideaa edisti pääasiassa Knud Knudsen, jonka tavoitteena oli muokata kirjoitettua kieltä niin, että se muistuttaisi norjalaista ääntämystapaa (Ramsdal 1979:11). Hän oli kriittinen Aasenin uutta kirjakieltä kohtaan, ja ajatteli omansa menestyvän paremmin, sillä se ei poikennut niin paljon yläluokan kielestä (Vikør 2022b). Knudsen esitteli useita muutoksia kirjakieleen, jotta se muistuttaisi enemmän norjaa, ja yksi tavoitteista oli välttää lainasanoja ja yksinkertaistaa oikeinkirjoitusta (Almenningen et al. 1987:70). Vuoden 1907 kieliuudistuksessa Knudsenin ehdotuksista uudelle kirjakielelle tehtiin virallisia ja tästä variantista muodostui Norjan toinen kirjakieli, kirjanorja (Torp & Vikør 1993:203 och Seip 1971:42).

Vuonna 1917 Norja sai kaksi uutta oikeinkirjoitusstandardia, jotka koskivat kumpaakin kirjakielen varianttia, uusnorjaa ja kirjanorjaa. Tavoitteena oli lisätä kieleen vapaavalintaisia muotoja, jotta kielet saataisiin muistuttamaan enemmän toisiaan (Nesse 2013:146). Tämä oli tavoitteena myös vuonna 1938 asetetussa kieliuudistuksessa, jolloin kieleen lisättiin lisää vapaavalintaisia, radikaaleja muotoja. Tämä ajatus ”yhteisnorjasta” (ruots. *samnorska*) koki kuitenkin vastarintaa ja ajatuksesta luovuttiin. (Torp & Vikør 1993:223, 226.) Vuonna 1972 perustettiin Norjan kielineuvosto turvaamaan kirjakielten asemaa (*Norsk språkråd*), ja kielitilanne rauhoittui.

Kirjakielten tilanne oli myös puoluepoliittisesti tärkeä teema ja kytköksissä politiikkaan. Oikeistopuolueet tukivat lähtökohtaisesti kirjanorjaa, kun taas vasemmisto ja työväenpuolue olivat uusnorjan puolella. (Almenningen et al. 1987:88–89.) Tutkimuksen aineistona käytetyt

mielipidekirjoitukset on haettu *Aftenpostenista*, joka on ajan saatossa muodostanut poliittisia kytköksiä oikealle. Aluksi lehti oli poliittisesti sitoutumaton, mutta 1880-luvun lopulla se sai konservatiivisen leiman (Garvik et al. 2023). Vuonna 1892 lehti liittyi osaksi lehdistöorganisaatiota *Den Konservative Presses Forening* (suom. Konservatiivisen lehdistön yhdistys), joka oli läheisesti yhteydessä norjalaiseen oikeistopuolueeseen *Høyre* (Holand et al. 1992:55–56). Tutkimuksessa tarkastellaankin *Aftenpostenin* roolia kielitaistelussa 50- ja 70-luvuilla huomioiden sen poliittiset kytkökset.

Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on kartoittaa norjalaisten asenteita kirjakieliä kohtaan 1950- ja 70-luvuilla. Tarkoitukseni on tutkia, millaisia asenteita kirjakieliä kohtaan esiintyy valitsemassani aineistossa, onko asenteissa paljon eroja ja ovatko ne muuttuneet, kun verrataan 1950- ja 70-lukuja keskenään. Erityisesti olen kiinnostunut tutkimaan, mihin suuntaan asenteet ovat mahdollisesti muuttuneet ajan kuluessa, ja ovatko muutokset rinnastettavissa norjan kielihistoriaan. Lisäksi selvitän aineistona toimivan norjalaisen sanomalehden *Aftenpostenin* antamaa kuvaa kirjakielistä 50- ja 70-luvuilla.

Tutkimuksessani vastaan seuraaviin kysymyksiin:

- 1) Millaisia asenteita kirjanorjaa ja uusnorjaa kohtaan aineistossa esiintyy?
- 2) Ovatko kielihistorialliset tapahtumat ja norjalaisten asenteet yhteydessä toisiinsa?
- 3) Ovatko asenteet samanlaisia kummallakin vuosikymmenellä? Millaisen kuvan mielipidekirjoitukset antavat lukijalle norjan kirjakielistä?

Norjan kielihistoriaan tarkastellessa voidaan olettaa, että aineistossa esiintyy paljon asenteita kumpaakin kirjoitettua kieltä kohtaan varsinkin 1950-luvulla, jolloin kielitaistelu oli kiivaampaa kuin 70-luvulla, jolloin tilanne oli tasaisempi (Bull 2019). Kielitaistelu tulee varmasti näkymään tutkimuksen aineistossa, sillä media ja erityisesti sanomalehdet uutisoivat yhteiskunnallisesti ajankohtaisista asioista. On mielenkiintoista tutkia, miten kielitilannetta tuodaan esiin *Aftenpostenissa*, kun otetaan huomioon lehden tausta kirjanorjaa puolustavana tahona. Tämän johdosta oletan, että aineistossa esiintyy enemmän negatiivisia asenteita uusnorjaa kuin kirjanorjaa kohtaan.

Aineisto ja tutkimusmenetelmät

Tutkimuksen aineisto koostuu norjalaisen sanomalehden, *Aftenpostenin*, vuosina 1950–59 ja 1970–79 julkaistuista artikkeleista, jotka on haettu Norjan kansalliskirjaston arkistosta. Aineisto on rajattu mielipidekirjoituksiin kahdelta lehden palstalta, *Lesernes mening* ja *Brev til redaksjon*. Tutkimuksen kannalta mielipidekirjoitukset ovat toimiva aineisto, sillä ne sisältävät tavallisten ihmisten mielipiteitä ja näkökulmia kielitaisteluun ja norjan kahteen kirjakieleen. Mielipidekirjoitukset ovat myös lähtökohtaisesti hyvin ajankohtaisia ja antavat kattavan kuvan vallitsevasta kielipoliittisesta tilanteesta, sekä tuovat esille ihmisten rehelliset mielipiteet. Tämän vuoksi ne toimivat sopivana aineistona tutkimukselleni, joka keskittyy mielipiteisiin ja niissä tapahtuviin mahdollisiin muutoksiin.

Aineistonkeruu tehtiin Osllossa kansalliskirjaston tiloissa syksyllä 2023. *Aftenpostenin* julkaisut 1950- ja 70-luvuilta ovat saatavilla ainoastaan kansalliskirjaston digitaalisessa arkistossa, jonne pääsy on mahdollista ainoastaan kansalliskirjaston tietokoneilla. Aineistonkeruussa käytettiin apuna tutkimukseen liittyviä keskeisiä hakusanoja, joiden pohjalta valittiin systemaattisesti julkaisujärjestyksessä 10 ensimmäistä hakusanoja sisältävää lehteä jokaiselta vuodelta. Tästä aineistosta rajattiin kuitenkin pois sellaiset painokset, joissa yksi tai useampi hakusana esiintyi ilman minkäänlaista asennetta, mielipidettä tai kuvailua, sekä painokset, joissa sama teksti oli julkaistu uudelleen esim. lehden iltanumerossa. Aineistonkeruun jälkeen saaduista 200 tekstistä rajattiin materiaali edelleen mielipidekirjoituksiin, jotka toimivat tutkimuksen aineistona.

Tutkimusmenetelmänä käytetään laadullista sisällönanalyysiä, mutta aineistoa tarkastellaan osittain myös määrällisesti. Tulosten analysoinnissa sovelletaan Schmiedin mallia mielipidetutkimukseen (Schmied 1991). Malli perustuu tulosten ryhmittelyyn pohjautuen aineistossa esiintyviin teemoihin, jolloin näiden kategorisointien pohjalta aineiston informatiivista arvoa voidaan lisätä (Schmied 1991 ja Hämäläinen 1987:35). Tutkimuksessa ei kuitenkaan käynteä samoja kategorioita, jotka Schmied (1991) esitteli omassa tutkimuksessaan, vaan aineisto luokitellaan vastaamaan omia tutkimustavoitteitani. Analyysissä käytettävät neljä kategoriaa ovat medioissa käytetty kieli, koulussa ja oppikirjoissa käytetty kieli, sanastolliset poikkeavuudet sekä ääntämykselliset poikkeavuudet.

Tulokset ja pohdinta

Tulokset osoittavat, että hypoteesit positiivisten ja negatiivisten asenteiden määrästä pitävät paikkansa. 1950-luvulla suurin osa asenteista kirjakieliä kohtaan on negatiivisia, ja suurin osa negatiivisista asenteista kohdistuu uusnorjaan. Positiivisia asenteita uusnorjaa kohtaan ei esiinny ollenkaan 1950-luvulta kerätyssä aineistossa. Kirjanorjaa kohtaan esiintyy vain pieni määrä asenteita, joista puolet on positiivisia ja puolet negatiivisia. 1970-luvulle siirryttäessä asenteet ovat tasaantuneet, vaikkakin negatiiviset asenteet uusnorjaa kohtaan muodostavat edelleen suurimman kategorian. Positiivisten asenteiden määrä on kuitenkin kasvanut 50-luvulta, ja huomioitavaa on, että positiivisten asenteiden määrä sekä kirjanorjaa että uusnorjaa kohtaan on kasvanut ja erityisesti uusnorjaan liitetyt positiiviset asenteet muodostavat huomattavan suuren osan asenteista (n. 23 %). Merkittävät erot 50- ja 70-lukujen välillä ovat näin ollen uusnorjaan liitettyjen negatiivisten asenteiden määrän suhteellinen väheneminen sekä molempia kirjakieliä kohtaan nousseet positiiviset asenteet suhteessa koko aineistoon.

Kun tarkastellaan analyysissä käytettyä neljää kategoriaa, jakautuvat mielipidekirjoitusten teemat lähestulkoon samalla tavalla kummallakin tarkasteltavalla vuosikymmenellä. Suurimman kategorian molemmissa muodostaa mediassa käytetty kieli, kun taas kolmeen muuhun kategoriaan luokiteltu aineisto on lähes tasaisesti edustettuna. Poikkeuksen muodostaa kuitenkin 70-luku, jossa aineistossa ei esiinny yhtäkään ääntämyksellisiin poikkeavuuksiin liittyvää mielipidettä.

Mediassa käytettyä kieltä kommentoidaan aineistossa huomattavan paljon. 1950-luvulla yleisimpiä teemoja mediakieltä koskevissa kirjoituksissa ovat mielipiteet siitä, kuinka uusnorja ei kuulu radioon, kuinka sen kuunteleminen on tuskaisaa ja sitä on vaikea ymmärtää. Ihmiset kritisoivat toimittajia, jotka käyttävät radiolähetyksissä omaa, uusnorjaan pohjautuvaa murretta, ja haluaisivat mieluummin kuulla ”puhtaampana” pitämäänsä kirjanorjaa. Tätä perustellaan usein muun muassa sillä, että kaikki norjalaiset pystyvät ymmärtämään kirjanorjaa, kun taas uusnorjaa ymmärtää vain pieni osa norjalaisista.

Myös 70-luvulle tyypillisiä teemoja ovat uusnorjan kritisointi radiolähetyksissä, sekä samanaikainen kirjanorjan kehuminen mm. virheettömänä ja puhtaana norjana. Positiivisia asenteita esiintyy kuitenkin 50-lukua enemmän, ja uusnorjan käyttöä medioissa puolustetaan vetoamalla mm. siihen, että uusnorjaa pääasiallisena kielenään käyttävien näkökulma tulisi huomioida suuremmilta osin kuin se tehdään. Uusnorjan perustellaan myös olevan parempi

valinta, sillä se pohjautuu norjalaisten luonnolliseen tapaan puhua. Myös kirjanorjaa arvostellaan enemmän kuin 50-luvulla, ja sitä kuvaillaankin mm. sekavaksi.

Koulumaailmassa ja koulukirjoissa käytettyä kieltä kommentoidaan myös sekä positiivisesti että negatiivisesti, ja yleistä aineistossa onkin oppilaiden vanhempien kommentit koulukirjoissa käytetystä kielestä tai lasten opetuskielestä. Kritiikki on yleistä kummallakin vuosikymmenellä, ja aiheet ovat hyvin samankaltaisia. Asenteet uusnorjaa kohtaan opetuskielenä tai oppikirjojen kielenä ovat suurilta osin negatiivisia, ja uusnorjaa kuvaillaan luonnottomaksi. Sen kuvaillaan olevan vaikeasti ymmärrettävää ja sen sanoja kritisoidaan kirjanorjan sanastoon verrattuna. Kirjanorjan kerrotaan olevan lapsille luonnollisempaa, ja sitä kuvaillaankin kauniiksi ja kohteliaaksi kieleksi. 50-luvulla aineistossa ei esiinny yhtäkään positiivista asennetta uusnorjaa kohtaan. Myös 70-luvulla asenteet ovat pääasiallisesti negatiivisia ja koskevat uusnorjaa, mutta myös kritiikkiä kirjanorjaa kohtaan esiintyy 70-luvun aineistossa, jossa kirjanorjan väitetään olevan kuin uusnorjaa, mutta vain vaikeampaa oppia.

Sanastollisten poikkeuksien osalta jokainen mielipidekirjoitus 50-luvulta sisältää negatiivisia asenteita uusnorjaa kohtaan. Yleistä kirjoituksissa ovat sanat ja sanonnat, joiden väitetään tulevan muista kielistä, kuten ruotsista tai tanskasta, eikä näin ollen uskota kuuluvan norjan kieleen. Näitä lainasanoja karakterisoidaan uhkana norjan kieltä kohtaan, mikä voi osittain liittyä silloiseen vallitsevaan kansallisromanttiseen ajattelutapaan, jossa ihanteena oli täysin puhdas ja ”norjalainen” norja (Seip 1971:39). Erityisesti uusnorjasta halutaan karsia pois vieraat vaikutteet, ja kirjanorjan väitetään olevan pilalla sen sisältäessä uusnorjan sanoja. 1938-vuoden oikeinkirjoitussääntöjä peilataan usein mielipidekirjoituksissa ja monessa tekstissä nostetaan esille vuonna 1938 esille tuodut uudet valinnaiset sanamuodot ja niiden tuoma hämmennys. Myös 70-luvulla mielipiteet ovat samankaltaisia, ja uusnorjaa kritisoidaan mm. sen sisältämien lainasanojen määrästä. Myös kirjanorjan sanastoa ja erilaisia sananpäätteitä kritisoidaan.

Poikkeukselliseen ääntämiseen liittyviä mielipidekirjoituksia esiintyy aineistossa suhteellisen vähän (n. 10 %), eikä ääntämykseen liittyviä kirjoituksia esiinny 1970-luvun aineistossa ollenkaan. Kategoria on kuitenkin mielenkiintoinen tutkimuksen kannalta, sillä tämän kategorian teksteissä mainitaan useasti, kuinka uusnorjaa tai kirjanorjaa puhutaan tai kuinka sitä kuulee radiossa, vaikka kyseessä on todellisuudessa kaksi eri *kirjakieltä*. Vaikka norjalaiset vaikuttavat aineiston perusteella olevan tarkkoja kielestä, eivät he kuitenkaan

vaikuta kiinnittävän huomiota siihen, millä tavoin he saavat mielipiteensä esille ja millä termeillä he kielistä puhuvat. Vaikka tutkimukseni kohteena ovat norjan kirjakielet, on ääntämys kuitenkin isossa osassa, sillä esimerkiksi radiossa voidaan lukea ääneen tekstejä, jotka on kirjoitettu jommallakummalla kirjakielellä, jolloin on vaikea vetää rajaa siihen, kritisoidaanko tällaisissa tapauksissa kirja- vai puhekieltä.

1950-luvulla kritisoidaankin mm. uutistenlukijaa, joka kirjoittajan mukaan puhuu uusnorjaa lähetyksissään. Tietyt lukijan käyttämät äänteet eivät kuulemma kuulu uusnorjaan. Vaikka satunnaisen uutistenlukijan ääntäminen ei liity suoranaisesti kirjakieliin, voidaan esimerkiksi tietyt murteet liittää joko uusnorjaan tai kirjanorjaan, ja esimerkiksi Länsi-Norjan murteet ovatkin usein hyvin samankaltaisia kuin uusnorja.

Tutkimukseni tulokset ovat yhdistettävissä norjan kielihistoriaan. Uusnorjan suosio laski toisen maailmansodan päätyttyä, ja tämä epäsuosio näkyy myös aineistossa uusnorjaan kohdistuvien negatiivisten asenteiden määrässä (Torp & Vikør 1993:207). 70-luvulle tultaessa lainsäädännössä tapahtuneiden muutosten myötä uusnorjan asema parani vähitellen ja esimerkiksi koulukirjoja alettiin julkaista samanaikaisesti sekä kirjanorjaksi että uusnorjaksi, kun aiemmin uusnorjankieliset koulukirjat olivat ilmestyneet vasta kirjanorjaksi julkaistujen kirjojen jälkeen. Myös vuodesta 1971 lähtien käyttöön otettu kieliasetus, jossa vähintään 25 % valtion medioissa julkaistavasta materiaalista on oltava uusnorjaksi, paransi uusnorjan asemaa kirjanorjan suhteen. (Vikør 2022a.) Näiden muutosten myötä myös ihmisten asenteet uusnorjaa kohtaan muuttuivat vähitellen kohti positiivisempaa, kuten tutkimuksen tulokset osoittavat.

Puhuttaessa uusnorjasta on huomionarvoista todeta, että tutkimuksen aineisto on kerätty Oslolaisesta sanomalehdestä, jolloin myös lehden lukijakunnan voidaan olettaa pitävän kirjanorjaa heidän pääasiallisena kirjakielenään. *Aftenpostenin* historia ja poliittinen yhteys oikeistopuolueisiin sekä aikaisempi maine konservatiivisena sanomalehtenä voi myös osaltaan vaikuttaa tuloksiin (Holand et al. 1992:55–56). Kun tuloksia peilataan *Aftenpostenin* historiaan, voi olla mahdollista, että valitsemalla tietoisesti ne tekstit, joita lehdessä julkaistaan, *Aftenposten* yrittää osaltaan vaikuttaa kielipoliittiseen tilanteeseen korostamalla omaa kirjanorjaa puolustavaa näkökantaansa.